

EMPORI

== REVISTA CATALANA MENSUAL ==

Any II

Administració: Carrer del Concell de Cent, núm. 321, Barcelona.

Núm. 7

SUMARI DEL PRESENT NÚMERO

Joan Maragall.. .. .	Dialectes y Literatura.
Joseph Carner.. .. .	Lletra a D. Narcís Oller.
Maria Antònia Salvà.. ..	El Prega-deu. (<i>Trad.</i> de Mistral).
Joan A. Brutails	Algunes idees sobre Història de l'Art Català.
Joseph M. Tallada	El problema de l'habitació obrera a Catalunya.
Jaume Bofill y Matas.. ..	La baga de Castanyers.
	Al Castanyer de les nou branques.
	Endressa de la "Elegia triomfal" a-n En Francesch Cambó.
M. Reventós	Fantasies de "Gaspard de la Nuit" a la manera de Rembrandt y Callot. (<i>Trad.</i> de Lluís Bertràn).
Manuel de Montoliu	Beatriu. Assaig de crítica dantesca.
Lluís Nicolau y de Olwer.	De l'amistat. Diàlech ciceronià (<i>continuació</i>).
F. Sitjà y Pineda	A Eugeni d'Ors. Glosa en amor de son Glosari.
Xavier Viura	Poema.

COSES ASSENYALADES

La política catalana, per <i>M.</i>	"Tannhäuser" al Liceu, per <i>Emili Vallès</i> .
La Societat d'Estudis Econòmichs.	Teatre Intim, per <i>J. M. Lòpez Picó</i> .
Cançoner Selecte, per <i>Joseph Martí y Sàbat</i> .	

NOTA

Al comensar l'any según de la publicació d'EMPORI, alenades del més ben fonamentat optimisme planen demunt els qui ens hem empresa l'obra que representa aqueixa Revista de cultura integral catalana.

No volem esmersar gaires ratlles detallant els propòsits de que estem animats y les iniciatives qu'esperonen nostre esforç. Ens estimem més que'ls dedueixi'l públich de la nostra obra. No-res-menys volem deixar-ne anotats aquí alguns, que sense formar un programa complert a seguir, marquin orientacions les més agradables pels nostres llegidors.

El «Círcol Artístich de Sant Lluch», veritable representant de l'esperit català dins l'art plàstich, havia tingut l'idea y fet ja treballs per la realisació d'una gran obra a honra de la terra catalana, y era la formació d'un *Inventari artístich y arqueològich* de lo que en aital materia guarda la nostra terra com manifestació la més complerta de la seva ànima. EMPORI ha acceptat l'idea y 'ls treballs fets que se li han ofert, y que va a publicar, comensant aviat aquest *Inventari*, que donarem als nostres subscriptors en forma pròpia per poder-se enquadrar apart de la Revista. Tot se reproduirà en magnífichs grabats, acompanyats de petites monografies, qui completin una obra aital de divulgació de cultura. Per aquest colossal treball comptem ab col·laboradors entusiastes de per tot arrèu, y admeterem no obstant ab singular agraïment la cooperació voluntària a la nostra empresa de tots aquells qui estimin la terra catalana y 'l cabal de sos tresors.

Una altra obra que 's proposa realisar EMPORI està relacionada ab la propera Reforma de Barcelona en virtut de la qual desapareixeràn del còs antich de la nostra ciutat veritables tresors artístichs. La nostra Revista, donchs, se proposa estudiar, ajudant-hi la reproducció gràfica, tot lo que hi hà d'artístich en lo qu'està amenassat de desaparició y en lo desconegut que's trobi ab motiu dels treballs d'esfondrament.

En quant a les seccions de la Revista, en el número de Febrer tenim el propòsit d'inaugurar-ne una especial de *Bibliografia catalana* en forma sumària que procurarem sia lo més complerta possible, comprenent una informació de tots els llibres y revistes publicats en la nostra llengua desde primer d'any corrent, mentres estudiem la manera d'estendre-ho més endavant a tot lo que 's publiqui a Espanya, y fins a una complerta secció de Bibliografia estrangera, singularment en lo que's refereixi a Catalunya.

Aquesta part d'informació se veurà completada per les Cròniques musicals, artístiques y de literatura estrangera, encarregades a distingits crítics y escriptors de la nostra jova generació literària.

Avís d'Administració

Als subscriptors d'EMPORI que tinguen satisfet l'import d'abonament per tot l'any 1907 se 'ls enviarà gratuïtament la Revista durant el primer semestre de l'any corrent, com compensació als números qu'han deixat de sortir corresponents al semestre de l'any passat. Si no s'avenen a la combinació que oferim poden reclamar l'import corresponent a la nostra administració.

EMPORI

JANER DE 1908

NUM. 7

Dialectes y literatura (*)

DINTRE 'l concepte de literatura s'hi sol compendre principalment la expressió artística verbal, es dir la palpitació de la bellesa en la paraula humana; y aquesta palpitació que, per esser tal en veritat, ha de venir dretament y no torbada de les entranyes del esperit hont el llenguatge se genera mai podria sotmetre's als nostres enrahonaments y restar obedienta als nostres decrets. Lograr-ho, seria provocar l'aparició d'una literatura artificial, sense virtut, morta en efecte. Però, no cal pas tème-ho, perquè sempre els fets se riurien d'un modo o altre dels nostres decrets mesquins, y la santa espontaneïtat del poble, al cap d'avall vencedora, produiria la seva literatura, la viva, es dir, la única.

Mes també es cert que cal vetllar damunt d'aquesta espontaneïtat y contemplar-la com a cosa sagrada, apartant obstacles de son pas, preservant-la de màcula y defensant-la de patiments y torcedures; y aixís, convé prevenir envaniments del seny dels homes que, encara que no poguessen vèncer definitivament la potent onada del instint popular, podrien tòrcer, y retardar son adveniment o malmetre la seva eficacia; y proclamar la santa llibertat d'una llengua en la producció de les seves manifes-

tacions més altes. Com cosa natural succeeix que dels varis dialectes que per unitat fonamental y semblança constitueixen lo que 'n diem una llengua, n'hi hà algú que per especial vocació de la gent que 'l parla, o producció casual d'alguna obra excel·lent, pel seu major conreu o preponderancia social que cobra la població que 'l parla, o mellor encara per totes aquestes y altres causes de superioritat aconseguint-se y ajuntant-se, esdevé tipo literari de tots els seus germans, assumeix la formació d'una literatura comú, y el seu prestigi s'estén més enllà de lo literari fins al punt d'esser per antonomàssia designat ell sol ab el nom general de la llengua y pendre tota la representació d'aquesta envers les altres. Y això qu'usualment y oficialment (no científicament) ne diem llengues, no son altra cosa qu'un's dialectes predominants entre 'ls germans llurs; perquè científicament una llengua es una abstracció, y en la realitat viva no hi hà sinó dialectes.

Donchs si aquella llei d'evolució literària sembla natural en totes les llengues, be podriem afirmar que també la catalana concedirà a un dialecte el predomini; y un còp admès això no serà un escrúpol và el que 'ns privi de formular com *a priori* lo reconegut com llei na-

(*) De la ponència llegida en el Congrés de la Llengua Catalana.

tural? ¿quin perill hi haurà en dir que la literatura catalana ha de concedir a un dialecte el predomini sobre'ls altres?

—Arbre qu'are planto: vull qu'enfonzes tes arrels en la terra y que esparramant-les per son sí te nodreixis dels suchs d'ella; y que 'l teu tronch s'alsi dret y s'engruixexi y estenga ses branques com una copa oberta al cel; y que s'omplin de fulles y de flors; y a la tardor donaràs fruyt d'una tal forma; y 't despullaràs a l'hivern y 't revestiràs per la primavera; y tot allò qu'has de fer naturalment, jo 't mano desd'ara qu'ho fasses.

¿Que 'n patiria l'arbre d'aquests manaments, si aixís com aixís ell farà de sí lo meteix que com voluntat estranya se li imposa? No 'n patirien certament les arrels, ni 'n patiria el tronch, ni les fulles, ni les flors, ni els fruyts en patirien. Però ¿no vos sembla que 'n patiria quelcom qu'es tot això y molt més que tot això? qu'en patiria —¿com ne direm?— l'esperit del arbre? y que, patint-ne l'esperit, res d'aquell arbre nos semblaria ja benvingut?— ni les branques, ni les fulles, ni les flors, ni els fruyts— y que no semblant-nos-ho, en realitat no ho fora?

Donchs quant més en cosa de llibertat tant excel·lent y delicada com es el verb d'un poble, tant transcendental al esperit humà y al destí final de la humanitat sencera. ¿Què fora d'una literatura marcada quasi de naixença ab aquet signe d'esclavitud? ¿què fora d'un poble que s'acostumés a ajovarse a semblants càrregues?

Mes per aquells als qui aquesta altura desd'hont tot pot abarcar-se semblés massa purament etèrea o fantasiosa, vull descendir a mostrar més concretament algunes conseqüències, que 'm semblen inevitables, de la acceptació que féssem d'aquell suposat imperatiu.

Desseguida que fos admès que la nostra literatura ha de concedir el predomini a un determinat dialecte, se propendria irresistiblement a determinar-lo: y el predomini, que quan ve per naturalesa es sempre just, perquè resulta de la lliure ponderació de tots els elements qu'han de concorre'al resultat, y es eficaç perquè porta en sí la misteriosa potència que l'ha determinat, resolt ara o quan fos per nosaltres a mercè d'un enlluernament momenta-

ni al que tot el qui té ulls està esposat, a mercè d'una moda passatjera, d'una superioritat social que no 's pot definir sinó desde llunyana perspectiva en el futur, o de qualsevulla concurs casual de circumstàncies més o menys efímeres, vindria a falsejar si fos obehit (y si no ho fos ¿quin pueril entreteniment, per comprometre per sempre més la serietat d'un poble!), podria falsejar —dich— l'arrencada espiritual de Catalunya corrompent la seva més alta expressió verbal; matar potser la espontaneïtat del seu geni més representatiu que fora com matar al geni meteix en flor. Es clar que, segons he dit avans, al cap d'avall no restaria altre predomini que'l que imposés Natura, més forta a la fi que tots els nostres designis; però per la marrada d'aquests ¿quant temps perdut, quanta força malversada, quants estèrils sacrificis, y, en resum, quant de mal vingut al món per la vanitat d'uns quants homes!

Però encara que la elecció fos encertada, qu'en el dialecte escullit hi glatis com en cap altre el tipo ideal de la llengua comú ¿quant de mal podria pervenir d'esser declarat de moment absolut son predomini! Tal predomini, fins quan es lograt ab la sabia lentitut de Natura, y per tant el llenguatge al arribar a n'aquet cim ha tingut temps d'enfortir-se ab la lluyta, de ponderar la seva superioritat ab sos germans, de penetrar-se dels elements d'aquells ab el llarch contacte y assimilar-se els mellors y més adequats, ja troba ab tot y això son major perill en el prestigi de la victòria, en la fascinació qu'exerceix sobre 'ls dialectes vençuts, en el desús en que cauen y en la influència que reben del vencedor sense tenir ja força pera retornar-li la de llur propia vida decaiguda, de tot lo que n'esdevé aviat empobriment de la llengua, després estancament, immobilitat, y al últim la fi dins la seva cretallissació literària de llengua morta. Donchs, ara contèu quin no fora el perill d'adoptar de còp y volta un dialecte com a única llengua literària, avans d'haver-se enfortit ab aquella lluita natural, avans d'haver ponderat la seva superioritat ab sos afins, avans d'haver-se penetrat dels elements generals de la llengua y haver-se 'n assimilats els necessaris. Llavors sí que l'empobriment vindria avans de la riquesa, el desús avans del ús complert, l'estancament avans de la corrent, y se pot dir que la mort avans de la vida. Trista

sort amaniríem a la llengua nostra y a la literatura catalana nosaltres justament qu'hem tingut la ventura de veure-la renàixer com flor de la maravella dels segles!

Donchs per l'amor d'aquesta maravella qu'ha florit en nostres llabis, per l'amor de nosaltres mateixos y dels nostres fills, per l'amor d'aquesta Catalunya que tenim, y encara més per el d'aquella que prometem gloriosa al esdevenir dels pobles, no solament hem de preservar a la nostra llengua d'aquet major perill, sinó que fins hem d'apartar-la d'aquell que ja hem assenyalat comú a totes les altres en la seva evolució literària. Que aixís com en elles el prestigi del dialecte naturalment triomfant en el temps es causa d'exclusivisme literari, d'empobriment y de mort un dia o altre, no ho sia mai en la nostra.

Pensi cadascú que son dialecte es el mellor per ell, perquè es la única llengua viva en sos llabis: y encara que 'n vegi un altre sobreposar-se per la excel·lència de ses obres literàries o pel major nombre y cultura de la gent que 'l parlen, esperi sempre cadascú qu'ell mateix o altres podran demà fer prevaldre el seu; perquè no son les llengues les que fan als genis y llurs obres, sinó els homes els que fan les llengues per poètica inspiració. No 'ns deixem encegar per una resplendor mudable ni seduir per un ideal d'unitat externa enemiga de la vivesa de les coses. Y també en això, y sobre tot en això que trascendeix tant fonament al esperit del poble, siguem fidels al sentit de llibertat qu'es l'essencial del esperit català: perquè la major gloria sols ve a-n-e 'ls pobles pel camí de llur naturalesa. Y aixís com aquest sentit de respecte y foment de les varietats naturals y de llur aliança pel lliure joch d'afinitats orgànicament manifestades, tant profund en el poble català, jo crech que li encomana una gran missió y li promet un lloch gloriós en les futures organitzacions de la humanitat, que veu ja apuntar aquell ideal social com el sol d'un nou dia, aixís mateix crech que la glòria de la nostra literatura ha d'esser en harmonia ab aquèts destins futurs y per tant ab el sentit de llibertat del geni català aplicat a la pròpia llengua.

Donchs ja no cal preguntar si la nostra literatura ha de mantenir y utilitzar les varie-

tats dialectals catalanes. Oh! sí, totes; fins les més petites y individualisades. Y ara 'm convé insistir en lo qu'entenç per dialecte y especificar-ho. Molts semblen considerar una llengua com una unitat esterna als homes; com alguna cosa que tenint existencia per sí se 'ls imposa de fora estant, y 's deixa parlar per ells 'ab tal que se sometin y compleixin les seves lleis abstractes. Y, realment, una llengua morta, com ara 'l llatí clàssich per nosaltres, ve a esser quelcom aixís. Mes una llengua viva es tota un'altra cosa. Les llengues vives no són més ni menys que semblances que hi hà en el natural parlar dels homes: y aquest natural parlar es el dialecte. En aquest sentit pot dir-se que totes les llengues parlades en el món son com dialectes de la gran llengua qu'es la paraula humana. Després, quan de les més grans agrupacions per origen y semblança ne diem llengues mares, son dialectes envers elles les llengues més particulars ja, però abraçant encara varietats molt notables y dintre d'aquestes son dialectes aquelles semblances més concretes en que la gent, parlant usualment, s'entenen — y en aquest grau es hont trobem lo que pràcticament se diu una llengua. Mes dintre d'ella hi hà encara una munier de varietats que son parlades en encontrades a cada volta més reduïdes, y subdividides en altres petits dialectes de cada poblat. Y fins dins de cada poble haurèu observat petites variants familiars que no s'aturen fins a la manera sutilment especial de parlar de cada individu.

Aixís hem arribat a lo ben concret, a lo viu en sí, a l'home. Jo sento en cad'home un dialecte personal qu'es la seva manera natural de parlar la humana llengua. Y no trob pas res més bell que ab amor d'un cert llenguatge anar recorrent la terra que 'l parla per la boca de sos naturals. Y encontrada per encontrada, poble per poble, casa per casa, trobà 'l pul-lulant de varietats, senyal de vida; veure 'l gest dels llabis suaument canviar d'un lloch a l'altre ab la naturalesa del terror y les menes de conreus y altres treballs: sentir el sò vocal obrir-se y tancar-se com els plans y les montanyes, gradualment o de sobte, mes sempre ab una música nova; y tota la frase girar-se vivament en mil positures tant gracioses com impensades; y el goig de descu-

brir com flors desconegudes paraules sempre noves per dir unes coses meteixes, y també com una meteixa paraula cobra y pert y recobra tants valors y vol dir tantes coses distintes: enfonsar delitosament el sentit en el bon dialecte que serva el tresor inmens de la expressió humana.

Mes, al costat d'això, quina tristesa m'ha fet a voltes seguir terres hont per amor d'una malentesa civilització el llenguatge natural es ofegat per sos meteixos fills en la pròpia boca! Jo 'ls he vist ¡malaventurats! fins avergonyir-se de que un sabés qu'ells tenien un llenguatge propi dessota d'aquell que, essent-los artificial, feien llastimosos esforços per parlar malament. ¡Quina olor de mort me feien aquèts pobles, ullpresos, xuclats per una admiració depriment envers un gran centre foraster y llunyà al que ja no tenien virtut per enviar sinó tèrbols reflectes de la meteixa llum que d'ell rebien! Tarats d'esterilitat espiritual per sempre més, per traidors a la llur naturalesa, aquests pobles son causa de la decadència del centre literari, entorn d'hont giren, y que acaba asfixiat pel buyt que a sí meteix s'ha fet, víctima de son propi prestigi y esplendor.

Mirèu, donchs, si haig de considerar condició de vida de qualsevulla literatura, entendent per tal el bell parlar, el que 's produeixi ab la palpitació directa del cor de

cad'home, ab l'aire de cada casa, ab l'aire de cada terra y encontrada. Tenint cada hu son verb propi de la bellesa del món, adequada a sa naturalesa, ¿que dirà fora d'ella? No la seva palpitació certament; però ni tampoch la dels altres: la paraula no serà viva, y la literatura de tal modo produida serà un artifici de mort per la llengua y per l'esperit del poble que la parla.

No 'ns deixem encisar, vos torno a dir, per un ideal arbitrari de falsa unitat externa: no creguem que la comunió dels homes hagi de venir per l'expressarse tots d'igual manera y que aquesta sia la tendència del avenç humà; per hont ha de venir aquella comunió y hont se pot reconèixer l'avenç es en l'entendre's més fonament els homes parlant cadascú segons sia. Es espiritual la veritable unitat humana. Furguem tots endins del esperit, cadascú desde son lloch, y 'ns trobarem més en veritat que si, desertant la pròpia naturalesa per la dels altres, no logra un trobar-se després ni a sí meteix tant sols. El regne de Deu a que anem, es a dins de cada hu de nosaltres, y allí hi som tots, y no en altra banda. Aixís l'home més fidel a sí meteix es també, en el fons, el més fidel a sos afectes, a la pàtria, a l'Estat, a la humanitat y al Deu Pare de totes les coses.

JOAN MARAGALL

Lletra a D. Narcís Oller

BENVOLGUT SENYOR:

Φθίνει. μὲν ἰσχύς γῆς, φθίνει δὲ σῶματος,
θνήσκει δὲ πίστις, βλαστάνει δ' ἀπιστία,
καὶ πνεῦμα ταυτὸν οὐποτ' οὐτ' ἐν ἀνδράσιν
φίλοις βέβηκεν οὔτε πρὸς πόλιν πόλει.

Aixís parla Sòfocles en el seu *Edip a Colona*. Y, certament, tot se trasmuda, y els genis familiars del indret més reculat y abscondit, ve un dia que s'enfugen, perquè una airada sacrílega de novetat invadeix llur antich immutable imperi.

Aital cosa es esdevinguda en el cau del Romea, cassino recreatiu de la menestralia barcelonina, teatre de barri y de botiga, hont jo anava quan era petit a veure *El Terremoto de la Martinica* y *Les Eures del Mas* ab una igual y puríssima delectació. Ara, ja fa anys que jo no só estat a Romea. Segurament per motiu de l'adherencia sentimental que cadascú té al seu passat, me desconçola que'l Romea s'hagi tornat catalanista y artístich. Sé qu'ara un buste embetumat del Pitarra presideix el saló de descans; he llegit uns cartells, pintorescament castiços, aont s'ampra el mot *xamossa*, y la *ç* en paraules com *dolças* y *calças*; he vist unes litografies anunciadores d'obres de l'Iglesias y d'En Rusiñol. Tot això m'ha omplert de melangia, perquè jo amava el Romea bilingüe, el Romea dialectal, el Romea melodramàtich y apallaçat, el Romea ab català de l'Aulés, el Romea ab traidors dient quintilles y graciosos entrebancant-se a manera de xisto. Però la modernisació del Romea, qu'inicià ab les delicades modificacions formals sobredites el molt civil Administrador D. R. Franqueza y Comas, ara, per la força impetuosa, irresistible, de

l'incipient educació de la gent catalana, perilla esdevenir cosa seriosa y decidida.

En Gual a Romea! En Giacosa, traduït per vostè, a Romea! Digui'm si això no son motius ben greus per l'estat elegiach de la meua ànima. Anant per aquest camí, Romea deixarà d'esser una *curiositat*, una singularitat ètnica, una Horxateria Valenciana, un Forn de Sant Jaume! Es, donchs, que rès s'ha de sustreure a l'universal y desmesurada absorbencia de l'Art ja que fins el Romea s'ha deixat invadir pel seu perfum subtil y revolucionari?

Jo vui consagrar aquí un paragraf commogut a D. Teodor Baró. —D. Teodor Baró, maldaament no posseeixi el geni d'En Pitarra (el creador del *Castell dels tres Dragons*, la farsa més prodigiosa qu'hagin produït les literatures modernes), D. Teodor Baró compregué y seguí la tradició del Romea. Ell, ab una excellent bona voluntat y una constancia lloabilíssima arribà a fer representar obres com *El Senyor Secretari* que jo, piadós ab les habituds del Romea, recordo ab llàgrimes agraiades. Don Teodor Baró fou l'últim Aristòfani de les bacallaneres. El *Cu-cut!* se portà crudelment ab ell. D. Teodor Baró ha sigut un incomprens. Serveixin aquests qualques mots d'un escriptor novell per contrapès de les amargures que li han donat les incisions injustes del batallador setmanari.

Ah! l'enquesta sobre el teatre Municipal que el Glosador Xenius promogué a les columnes de *La Veu de Catalunya* revela com s'ha de truncar d'una manera infalible y definitiva la condició grollera del Teatre Català, però ningú hauria dit que fos precisament en el Romea aont els ayres de fora y els ayres de poesia planessin triomfadors. Al internacionalisme d'En Brossa ja li donem, si no la nostra política, el nostre Romea.

Ja n'hem parlat qualque vegada ab vostè de l'impossibilitat de qu'en la nostra època cons-

tituient se pugui fer un Teatre Nacional. Hi haurà admirables poetes, enginyosos novelistes qui crein obres de gran valor, isolades; però evidentment si la Nació s'organisa ara totjst, si les gents ciutadanes estàn en periode d'aleació, si la Poesia no ha arribat encara a la creació d'una especial Mitologia nostra y al *empoignement* complet de la llengua, el Teatre en tant que institució solemne d'una raça, el Teatre que necessita el palpitant d'una plètora de civilització, el Teatre que s'assoleix quan una niçaga humana ha arribat a prou majestat per imposarse a l'universalitat de llochs y de temps, no pot existir entre nosaltres.

Jo no he vist *Maria Rosa*, *Els Vells* ni *L'Hèroe* qu'amichs meus il-lustres aplaudiren; jo crech, sota la fe de llur aplaudiment, en el mèrit excepcional d'aquestes obres, y crech a més que no hi hà paraula humana de lloança prou expressiva per adjudicar a la fè colossal, a l'enorme ingenuïtat patriòtica, a l'esforç prodigiós d'aquests tres homes qu'han vençut la contrarietat de l'hora, l'un ab la seua genial inspiració romàntica, l'altre ab la seua bondat transcendental, el darrer ab la seua broma popular.

No cal entendre les meues paraules en el sentit de que'm sembli convenient limitar la producció teatral autòctona; jo soch partidari de tot batech d'entusiasme, y adhuch veig ab molt plaer com avui qualche jove escriptor de rica potència coopera ab embranzida a l'obra del Teatre Català. Però trovo necessari qu'aixís com ara la generosa tasca dels homes de talent, qui ab llurs artificis mantenen una apariència d'institució, resta endinzada entre una mar espessa de betzoleries y xavacanades, pugui aparèixer dignament entremitj d'una esplèndida col·lecció de les obres teatrals més eminents que ingeni humà hagi produïdes, per major emulació d'aquests meteixos homes de talent, enriquiment de la nostra llengua y amplitud d'horitzons del nostre poble. Estem en un estat semblant al d'Alemània quan Lessing escrivia la seua memorable *Dramaturgia d'Hamburg*. En la nostra escena, com en la de la vella ciutat alemanya, si s'hi vol fer obra seriament positiva cal jugar-hi lo més sòlit de la producció universal, fent plaça de tant en tant als treballs selectes de la producció indígena (llàstima que no tinguem un Lessing per triar-los!)

Estich segur de qu'En Gual ho comprèn aixís, y gracies al seu excel·lent criteri hem pogut atènyer altíssimes emocions estètiques, qu'ell delicadament ha preparat, curant, com a esquisit artista qu'es, dels menors detalls de suggestió. Es a-n En Gual y a les companyies estrangeres—sigularment les italianes— a qui la gent de bon gust en materies de teatre, deu son refinament.

Ara, cal que'ls literats de renom se dediquin a seguir aquesta via de selecta y elegant aportació d'obres estrangeres a casa nostra. Vostè ha escullit el Giacosa, l'amable Giacosa, per naturalisar-lo català. Jo l'en felicito de tot cor. Tal volta si un plebiscit s'hagués organitzat entre la nostra gent per saber quin era el dramaturch que més convenia *posseir* en nostra llengua, l'autor de *Com les fulles* y *Tristos Amors* hauria obtingut la més nodrida votació. No certament perquè sigui el més genial, sinó perquè en la seva tasca hi hà una claretat, una serenitat, una gracia humana, un sentit de proporció y d'equilibri, que a nosaltres, mediterranis, ens guanyen de preferència al llampech entre tenebres, o a la perillosa floració dels abims.

Tota la crítica, tot el públich han reconegut el seu acert. Mes, de part meua hi hà quelcom més que la lloança, hi hà un sentiment de gratitut. Gratitut al fundador de la Novela Catalana, per la seua intel·ligent sol·licitut envers el teatre aont va a divertir-se aquella gent qui els diumenges baixa del Tibidabo ab branques de ginesta y veu enrogallada, y que per lo tant no més es digna que de farces fescennines.

Y ara es ocasió de parlar d'un altre acert de vostè, que jo voldria veure fecond en resultats. Vostè aplegà en un volum comedietes per salons. Perquè no hem de veure gent distingida, representant? «L'única cosa que sorprèn en un cas parell—diu Voltaire— es que nosaltres en tinguem maravella. Hauriem de reflexionar que totes les coses d'aquest món depenen de l'habitud y de l'opinió. La Cort Francesa ha dançat sobre les taules ab els actors de l'Opera, y no s'ha trobat en això cap més estranyesa, sinó la de que s'acabés un dia. Perquè fora més sorprenent recitar que dançar en públich?» La comedieta catalana en els salons polits obligaria la comedieta a esser polida, y els salons a esser catalans. Les nos-

tres actrius, además, podrien anar-hi a aprendre com se fa una reverencia, y els nostres actors com se du un frach. Y aquest ben-
volgut Ramón Tor Des-Eures, aviat no fora tot sol a tenir veneració pel vers y a creure que's pot esser actor y lluir una crisantema al trau.

Jo donchs li demano, amich Oller, que vostè segueixi retent-nos el servey de traduir deliciosos comedies italianes, y gentils proverbis francesos.

Y ab una bona encaixada acabo el meu parloteig inútil y frondós.

JOSEPH CARNER

El Prega-deu

I

*Mirau quin cas me va seguir:
sense vetllar, sense dormir,
en terra estès y al bras la testa,
tal com me plau,
jo feya en pau
ma sesta.*

*Y, verdejant dins el sembrat,
dins un redòl d'ordi granat
goig del aucell y la formiga,
ferí l'ull meu,
un Prega-deu
d'espiga.*

*Y jo vaig dir-li: — «Animaló,
m'han dit que Deu, en galardó
del teu pregar, qui no'n repoes,
la gràcia't fa
d'endevinà
les coses.*

*Oh diga'm donchs, pobre petit,
si la qu'estim ha ben dormit,
diga'm que pensa en aquesta hora
o be que diu;
diga'm si riu
o plora».*

*El Prega-deu se va extremà
y tremolant demunt el brí
tot fent lluir ses pobres gales,
ell axamplà
y bellugà
les ales.*

*Y el seu parlar, ple de consol,
com un alè de l'oratjol
o'l sospirar d'una donzella,
discret y pla,
me penetrà
l'orella.*

*Veig una jove, me digué,
sota el brancam d'un cirerè:
ses mans alsades, casi toquen
els fruyts rodons
que'ls branquillons
enfloquen.*

*Els fruyts granats son ben madurs,
son ben lluent, vermells y durs,
y, entre el fullam tot esponera,
guayten el vent,
penjant y fent
menjera.*

*Mes de son fruyt gustós, frescal,
llis y vermell com un coral,
en và lo cirerer presenta
la lluentor
y la color
plaenta.*

*Ella suspira y diu provant
si pot cullir-ne saltejant:
—Si el meu amich ara venia!
la fruyta al punt
al meu demunt
plouria...!*

*Y jo vaig dir als segadors:
—Oh segadors! per mes amors
dexau-me un redolet qu'espigui
hont, a gust seu,
el Prega-deu
s'abrigui.*

1856.

II

*Aquest Octubre, caminant
pel camp, tot sol y cavilant,
m'era perdut per l'ample via,
que, sols esment
al pensament
tenia.*

*Y, de bell nou, dins els rostolls,
ales plegades, de genolls,
y humiliat, com es de creure,
dalt el bri seu
el Prega-deu
vaig veure.*

*Y li vaig dir: — «Animaló,
m'han dit que Deu, en galardó
del teu pregar, qui no'n reposes,
la gracia't fa
d'endevinà
les coses.*

*Y que si qualche infant perdut
per la segada, a tu es vengut
cercant camí, o en sol o en lluna,
per dins el blat
le hi has mostrat
tot d'una.*

*A dins el pler, a dins l'encant
del món mesquí, jo som l'infant,
som un infant qui s'estravia;
l'humana gent
sovint se sent
impia.*

*A dins la xexa y dins el juy,
a dins la calma y dins el truy,
dins el temor y l'esperança,
sent, ay de mi!
que'l bon camí
me cansa.*

*Anhel l'espai, que'l món es fals;
per les espines vaig descals,
l'amor es deu, y l'amor s'erra;
tota afecció,
après l'acció
s'aterra.*

*Lo qu'al món feym ho veym desfet;
l'instint brutal es satisfet,
y l'ideal no's pot atenyé';
se naix en plor,
y tota flor
s'espenya.*

*El mal es lletx y sedueix;
la carn es bella, y se pudreix;
l'ona es amarga, si be es lliure;
io'm sent llanguir,
volguent morir
y viure.*

*Ja som a punt de defallir...
Oh Prega-deu, fes-me lluir
una esperança, una alegria,
no veig ningú...
ensenya'm tu
la via...!»*

*Llavors vaig veure, al devant meu,
que, vers al cel, del Prega-deu
el magre bras se desplegava:
misteriós,
mut, seriós,
pregava.*

1874.

Trad. per MARIA ANTÒNIA SALVÀ

F. MISTRAL

Algunes idees sobre l'història de l'art català

Conferència donada per MR. JOAN A. BRUTAILS a l'Escola d'Arquitectura
de Barcelona

SENYORS:

MON amich Pijoà m'ha demanat que vos digués qualques mots. Potser jo hauria hagut de defugir aqueix honor, perquè no podent usar les llengües que vos són familiars, es fàcil que cansi a algú de vósaltres. Malgrat això, he acceptat per dues raons: perquè sempre m'es grat parlar a joves il·lustrats, llensar la llevor de idees en una terra que ha de ser feconda, y a més En Pijoà es tant amable envers jo, que no l'he volgut contristar ab un refús.

Sapiguèu emprò, que no vos he de fer un curs, ni fins una conferència. Serà una conversa breu, en la que 'ns ocuparem d'un tema interessant, a vósaltres y a mí: l'història de l'art català.

Quan per primera vegada he conegut la Catalunya, vos he de dir que he sentit una certa impressió, quasi repulsió, a la vista d'aqueixos camps cremats pel sol implacable, d'aqueixes iglesies pesantes y una mica rudes. Mes després m'he deixat abandonar al encant de vostres paisatjes, a la grandesa de ses línees, a la màgia de son color, al interès apassionador de vostra història, a la mascle y franca bellesa de vostra arquitectura. En una paraula, la terra catalana m'ha prè mon cor de jove arqueòlech, y encar no me l'ha tornat: quasi crech que l'estimo —Deu y mon país de Gasconya 'm perdonin— ab major entusiasme que 'l primer dia.

Y es que com més avensó en la vida, més comparo 'ls treballs arqueològichs dels diferents paisos y més me convenso de que aquí són aquells privilegiats. Havèu abandonat obres d'art atraientes y documents qui permeten retrobar sa història; hi hà poques regions aont se puguin escriure volums importants com els qu'En Sempere ha publicat sobre els *Cuatrocentistas catalanes* o que va a publicar sobre els *Trecentistas*.

Vostres pares no eren tan sols soldats y mariners; també eren artistes. Si han manejat l'espasa ab bell vigor, també han manejat ab gran destresa el compàs de l'arquitecte, el cisell del tallador d'imatges, el pinzell del pintor, el martell del obrer d'art; vos han deixat una maravellosa collecció de materials d'estudi.

En quant als documents, no sé si en lloch se 'n trobarien ni tant nombrosos, ni tant interessants. Sens parlar dels Arxius de la Corona d'Aragó, que són per l'història de l'edat mitja, un dels més importants dipòsits de l'Europa y del món, vostres arxius comunals, rel·ligiosos y fins particulars, son un motiu sempre nou d'admiració pels erudits estrangers.

Mes, estimats amichs, aqueixes condicions vos imposen també devers.

En primer lloch, respectèu les belles obres que les generacions passades vos han llegat, y de les que 'n sou responsables envers les generacions que vindran; respectèu-les y feu-les respectar. Vindran aficionats per comprar vostres quadros y vostres objectes d'orfebreria: feu que retornin a llurs dòl-lars y feu-los-hi compen-

dre que Catalunya no s'avé a trafiquejar ab les deixes dels seus passats.

Defensèu els vostres edificis contra 'l zel indiscret d'aquèts arquitectes qui, ab pretexte de restauració, reconstrueixen de soca a arrel. Nosaltres teniem a França monuments de primer ordre per l'història de l'art de la construcció qui son estats desfigurats per sempre més; el Germigny que Straygorowski, Rivoira y tants altres han publicat no es pas el meteix de l'abat Theodulf; es una restitució discutible deguda a un arquitecte massa imaginatiu del sigle XIX. Una altra iglesia cèlebre, Sant Front de Perigueux, la catedral d'Angulema y l'abacial de Santa Creu de Burdeus han sigut desnaturalisades per un reconstructor qui ha invadit ab sa fantasia barruera la nostra pobre provincia de Guinua.

Apartèu dels vostres monuments eixes malhauranses irreparables. Ja sé que s'han fet per aquí restauracions sòbries y a consciència: logrèu qu'aqueixes se generalisin; logrèu que les restauracions s'emprenguin per l'interès dels monuments y per assegurar la llur conservació, no per l'interès dels arquitectes y per satisfer llurs capritxos o llur cupiditat.

Els documents són per vosaltres d'una utilitat sobre la qual fora de més l'insistir. Vosaltres sabèu el partit que s'ha tret, per exemple, del contracte intervingut a Urs ab un mestre d'obres lombart y com ha servit aquest text per determinar l'escola a la qual pertany la catedral de la Seu d'Urgell.

L'arqueologia es devinguda singularment exigenta. Segurament ella no es ni serà mai una ciencia exacta; però tendeix a una major certesa y precisió. Ella 's rodeja de tots els elements d'apreciació, de tots els documents, documents literaris, documents geogràfics. Els amichs de Catalunya fan vots perquè 's reprenguin les publicacions metòdiques de textos en volums homogenis: per no fugir de la nostra qüestió, quina ajuda no fora un recull de contractes ab els mestres d'obres, un recull d'encàrrechs de quadros o d'obres d'argenteria.

Els procediments fotoquímichs permeten reproduir fotografies a poch preu, y certes cases de Barcelona emprenen ab habilitat aitals procediments; aprofitèu-se'n y feu-nos conèixer els productes antichs de l'art català, incunables

mables, publicuèu-ne, publicuèu-ne forsa,

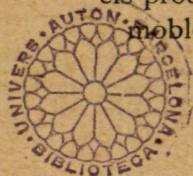
publicuèu-ne ab excés; jamai n'haurèu publicats prou. Jo he rebut un d'aquèts últims dies d'un arquitecte anglès, qu'es un eminent arqueòlech, una carta ont manifesta la seva sorpresa de que no s'hagin imprès seccions molt minucioses y projeccions a gran escala de certes voltes cèlebres de França y a propòsit de les quals s'ha discutit llargament. Res més fonamentat: si 'ls arqueòlechs porten un debat devant del públich, deuen sotsmetre a-n aquestes peces de la qüestió, y 'ls dibuixos són la presentació de totes aqueixes peces.

En vostres llibres resums, posèu-hi, si volèu, descripcions y disertacions; però, jo us demano, multipliquèu les peces justificatives y les figures.

En lo que 's refereix a l'utilisació de tots aquèts documents no us en haig de dir res, tot senyalant-vos l'imperiosa necessitat de fer surar la veritat lo més prompte possible en tot lo que correspòn a la classificació arqueològica.

No ignorèu pas, altrament, ab quanta circumspecció convé procedir en aqueixes qüestions. Les indicacions cronològiques, considerades en sí soles, no tenen un valor absolut: sabem que la Catedral d'Urgell fou consagrada en 839; mes no hem de pretendre que dita Catedral sia per complert del sigle IX, donchs pot haver sigut modificada, y ho ha sigut en efecte, al menys una vegada, probablement dues. Succeeix sovint, que aqueixes reparacions ulteriors no han deixat rastre en els documents; d'aquest fet existeixen, diu Quicherait, «innombrables exemples». A Sant Miquel de Cuxà, vers 1040, el monjo García escrivia que la Iglesia d'aquest Monestir datava de 953, aixis es, qu'ell ignorava que dita Iglesia havia sigut refeta y consagrada de nou en 974. En dita Abadia, la part del Est es tota ella d'un treball més recent, del que 'ls textos que han arribat fins nosaltres no 'n diuen res. La conseqüència es, donchs, que devem cercar menys un coneixement directe de la data de cada edifici, que formar-nos una doctrina de conjunt sobre 'ls estils successius.

Suposem que volguessim determinar la data d'una iglesia que posseeix archs de ferradura. Anirem als arxius de la Corona d'Aragó: es probable que no hi trobem cap document que 's refereixi especialment a la construcció

d'aquesta iglesia, però en cambi hi veurem un curiós *Liber feudorum* del segle XII en el qual son traçats els archs d'aquest dibuix, y acabarem observant que aquest estigué en boga més tart de lo que 's creu generalment.

En aquest ordre d'idees, una vasta col·lecció d'inscripcions de data coneguda seria un instrument de treball útil, indispensable. Aquest *Corpus* podria anar seguit de quadros en els quals els diversos exemplars de lletres estiguessin agrupats, fent notar les dates llurs; aixís veuriem d'un còp d'ull que tal A correspon al període 1017-1104, per exemple; tal altre el 1040-1150, etc. Y d'aquest modo podriem datar aproximadament, ab una aproximació suficienta, la major part de les obres, de les campanes, de les inscripcions com aquella de Sant Cugat, de que tracta l'imatger Arnau Cadell, y d'aquella llarga sèrie de pintures romàniques que apareixen en els museus de Vich y de Barcelona.

Per més delicada que sia aquesta qüestió, n'hi hà una altra de més delicada encara, que es la de les influències. Es tant difícil determinar el llaç que uneix un fet artístich ab ses causes.

Jo no coneix prou completament les teories expressades sobre aquest punt per permetre'm apreciar-les. A França 's tracta ab alguna lleugeresa de les influències visigòtiques y bisantines.

Hi hà molts motius per dir que l'art visigòtich no ha exercit sobre l'arquitectura més que una acció menyspreable. Els visigots eren nòmades, no construïen. Una de les característiques de llur civilització era la manca de consistència. En aquestes condicions, es inverossímil que ells hagin modificat, en el sentit de llur estètica, l'arquitectura de llurs coetanis. Ells no han conservat el seu dret ni les seves costums tradicionals; com podien, donchs, transmetre al món romà una arquitectura que no tenien?

L'art, nomenat visigòtich, no es simplement nomenat aixís perquè hagi estat en ús durant el període històrich corresponent a la dominació dels visigots. Jo fora visigòtich de nom, mes mai d'origen.

Les influències orientals, si no m'enganyo, són més reals, mes no són potser ont generalment se creu veure-les. Nostres països d'Occident han

près de l'Orient les fórmules de decoració; mes dubto que hagin près sos procediments de construcció. Sentirèu dir que vostres cúpules sobre petxines de Bisanci, que vostres cúpules sobre trompes venen de Persia. Avans de formar-vos aqueixa opinió, cerqueu si existeixen en els països vehins, cúpules totes semblantes a les vostres. A més, les cúpules catalanes sobre petxines són totalment semblantes a nostres cúpules d'Aquitània y son sensiblement diferents de les cúpules bisantines. Per diverses raons, es inadmissible que aqueix model hagi sigut aportat de Catalunya a Aquitània; puix, si Bisanci les havia enviades directament, per una part a Aquitània y per l'altra a Catalunya, no s'explicaria que tant en l'un com en l'altre país, un meteix tipo original hagi sofert les meteixes deformacions exactament. Aixís es que devem concloure per dir que vostres cúpules catalanes son copiades de les de Périgord y de l'Angoumois.

Ja podèu veure, senyors, l'interès que tenim en sostenir comunicació 'ls uns ab els altres, a fi d'extendre lo més possible nostra informació, a que 'ls arqueòlechs se prestin mutualment concurs; que cada hu d'ells aportí un conjunt de nocions a la massa dels coneixements generals que son necessaris a tots.

Per desgràcia, no hi hà sempre la facilitat d'estar al corrent d'aquèts progressos realitzats pels esforços individuals. L'Arqueologia està mancada de repertoris bibliogràfichs periòdichs que li rendirien una multitud de serveis, ja que 'ls cambis de nació a nació son en absolut insuficients. Es de desitjar que aqueixos serveis se multipliquin, que les societats científiques y els editors de vostre país envihin més sovint llurs Revistes y llurs llibres, y reciprocament, els editors guanyaran perquè les seves publicacions seràn més conegudes y la ciència hi guanyarà també. (Això no vol dir que ja sia l'hora de fer la síntesi definitiva dels descobriments arqueològichs). Convé procedir encara per anàlisi, per monografies, es precis conèixer l'estat de la doctrina y disposar d'un gran nombre de termes de comparació.

Veiem-ho per l'estudi de vostres mònuments y de vostres obres artístiques. Això no es pas conèixer-les; es precis extreure 'n les ensenyances que poden proporcionar-nos. No hi hà cap lliçó pràctica que aprofitar? Jo no ho crech pas.

Teniu al Museu del Parch aplechs de dibuixos fets pels argenters d'altre temps; aqueixos, certament servirien als argenters d'avui dia de deliciosos models.

Si en lloch de reproduir servilment les formes velles, us proposèu interpretar-les segons les noves necessitats, el profit serà encara major.

Fixem-nos en iglesies arcàiques com *Sant Pau del Camp*. Aqueix conjunt lombard de pilastres, de petits archs, de bandes, de dents d'engranatge, es un xich vulgar, però augmenta la llum, y dona, ab poques despeses, moviment a les fatxadades. Combinant-ho ab qualques ornaments de secció curvilínia, formarà, potser, el fons d'una decoració poch costosa y gens banal.

Vostra arquitectura civil del sigle xv, brillant y vigorosa, mes a voltes llisa y pobre, sembla indicada per inspirar als artistes que cerquen motius en les construccions de ferro. L'arquitectura metàlica no ha trobat sa fórmula desde 'l punt de vista estètic; dona resultats sorprenents, mes el costat estètic ha estat força desaturat; s'està encara cercant un estil.

Se pot creure que les columnes tallades de pedra dura, els tallants ab llurs fulles molt afilades, els capitells geomètrichs, les balaustres com aquelles de l'Audiència, els escuts com se veuen a la fatxada de Poblet, son eminentment apropiats a les construccions en fundició o en ferro.

Jo acabaria, amichs meus, aquesta malgirbada conversa, y us hauria felicitat pels estudis que havèu empresos sobre l'història de l'art; es una qüestió interessant a tots.

Vosaltres havèu llegit en el *Canigó* d'En Verdguer l'episodi ont Gentil se troba ab sa aimada, al cim del Canigó:

—Aguaita!—diu l'hermosa, y en màgich panorama obrir veu a ses plantes lo plà del Rosselló...

Ençà d'eixa columna, padró de sa ruína,
una ciutat naixenta no veus? Es Perpinyà...

A nosaltres la Història ens porta també a altures desde ont descobrim vastes extensions del país; però més feliços que 'ls hèroes de l'epopeia, no 'n tenim pas tant sols una visió ràpida; el seguim a través dels segles. La Història 'ns diu:—Esguarda allà baix, aquell port al costat de la mar blava, Barcelona; els seus vaixells venen d'Egipte, del Mar Negre, de terres llunyes; porten robes y ivoris que 'ls imatgers reproduiràn sobre 'ls capitells. Esguarda més cap el Nort, aqueixes colles d'obrers que van dels Pirineus cap a l'Empordà: son els lombarts que van a construir en gran nombre, prop d'Urgell iglesies y cloquers, com les iglesies y cloquers de la Lombardia.—Y mentrestant esguarda arrèu de la terra catalana aqueixos monjos negres y aqueixos monjos blanchs que construeixen consultant llurs dibuixos: son els monjos de Cluny y del Cister que han rebut de l'abadia-mare els programes de llurs treballs.

Preguntèu a l'Història sobre la literatura, sobre la llengua, sobre 'l dret de vostra pàtria. Ella mateixa us respondrà y vosaltres assistireu al naixement, al desenrotllo y al esplèndit apogeu de la civilisació catalana.

Amichs meus, obriu 'l vostre esperit y la vostra ànima a-n aqueix espectacle: es un dels més bells que s'ha concedit a l'home contemplar desde aquí baix.

Trad. per V. S.

El problema de l'habitatció obrera a Catalunya

I

Actualitat del problema

ELS problemes, per molt que hagin estat debatuts, per molt que sobre d'ells s'hagi dit y escrit no perden actualitat fins que s'hagin traduït en una realitat. Un problema ja discutit passarà potser un llarg període de temps en que no's parlarà d'ell, mes tart o d'hora ell tornarà a reaparèixer potser ab les noves vestidures que 'l canviar del temps li haurà proporcionades. Això passa també ab el problema de l'habitatció obrera. Sense voler extremar les coses, ell es tant antich com la naixença de nostra industria moderna, y fou plantejat per la proletarisació del món del treball y la concentració de l'industria en els centres de població. Aquesta antigüetat del problema y les conseqüències desastroses per la societat que de sa existencia s'en deriven en variats aspectes de la vida, fan que sigui una de les qüestions que pugui ostentar una més llarga bibliografia, de modo tal, que, deixant els innombrables articles de diaris y revistes que a ella fan referencia, passen de 400 les obres, alguna de varis volums, de que jo tinch noticia que tractin algun dels aspectes del problema de les habitacions per treballadors.

En nostra terra quelcom s'havia fet en aquest sentit, recordant en aquests moments les iniciatives y solucions següents:

Les Associacions de patrons y obrers «Invalidez» y «Fomento de la Industria» de *Sabadell* van construir fa uns 20 anys un grupu obrer compost de 17 cases que passaven a ser propietat obrera mitjansant el pago

d'un es quotes que comprenien lloguer y amortissació.

A Terrassa existeixen algunes cases pertanyentes a la «Constructora Tarrasense» a la Caixa d'Estalvis, al Banch de Terrassa y 'l banquer «Hijo de Buenaventura Marcel».

A Barcelona hi hà fundada l'entitat «La obra del hogar» y a Tortosa s'ha creat una societat qui té per fi la construcció de cases per obrers perquè puguin passar a ser propietat d'aquests; mes dita societat gestiona que l'Estat fent-se càrrech de l'importància social de l'obra li garanteixi el 3 per cent dels capitals que a dita obra dediqui.

Mereix ser citada també la recent discussió del tema de les barriades obreres en la societat «Comité de defensa social de Barcelona» de les conclusions de la qual copiem els següents paragrafs:

«Conclusión 1.ª—Abrir en Barcelona un concurso que se dividirá en dos grandes secciones: 1.ª Una exposición gráfica ó descriptiva de construcciones populares que contendrá: a) planos, alzados y descripciones de colonias industriales y casas y barriadas obreras construidas en Cataluña desde mediados del siglo anterior hasta hoy día; b) reproducciones y descripciones de casas y barriadas obreras ó mixtas establecidas en las demás regiones de España y del extranjero; c) proyectos ó anteproyectos de casas de barrios obreros ó mixtos y colonias industriales no organizadas aún. 2.º Un examen minucioso de las memorias que traten de dichos asuntos desde algunos de los puntos de vista moral, legislativo, higiénico, artístico, etc. Esta Exposición y las Memorias que la acompañen, después de haber sido expuestas en Barcelona, serán trasla-

dadas á las poblaciones más importantes de Cataluña.

Como resultado de esta Exposición será nombrado un Jurado que escoja los proyectos y Memorias que estén más en armonía con el fin propuesto. Los trabajos escogidos serán recomendados á las Asociaciones de propietarios, Empresas de Construcción, Bancos populares y de ahorros y Bancos hipotecarios y de seguros, estimulando la realización estética ó higiénica de los mismos, ofreciéndoles toda clase de informaciones prácticas y financieras del asunto.»

A tot això que podriem anomenar antecedents de la qüestió en nostra terra han vingut a juntarse la presentació d'un projecte de cases per obrers a l'Ajuntament de Barcelona pel regidor Sr. Zurdo de Olivares; la presentació d'un altre projecte de cases per obrers a la Diputació de Barcelona pel diputat provincial D. Agustí Nogués, y per últim la preparació per la *Secció primera* del *Institut de Reformes socials* d'unes bases per un projecte de llei de cases per obrers.

Una altra circumstancia contribueix en nostra ciutat a donar actualitat a n'aquest problema: es el comensament de la Reforma que destruint carrers sencers dels habitatges actualment per nostre proletariat obligarà a-n aquests a buscar noves habitacions.

Estudiem separatament cada un d'aquests projectes.

II

El projecte del Sr. Zurdo

En la sessió ordinària que va celebrar l'Ajuntament de Barcelona, a 18 de Juny de 1907, presentà el Sr. Zurdo de Olivares la seva proposició demanant que 's construissin cases per obrers. Lo acostumat que tothom està a veure com el nom de la massa obrera se pren pera fer-la servir de comparsa en la realització d'ambicions polítiques feu que 'l projecte fos acullit ab reserva per l'opinió pública, tant més quant les firmes dels regidors que autorisaren la presentació del projecte a nostre Consistori eren d'individus pertanyents tots ells a un sol y determinat partit polítich en contra de lo que

quasi sempre ha succeït de que aquelles propostions de certa importància y de possible realització van firmades per individus representants de les diverses forces que en nostra vida municipal actuen.

Tot projecte de cases per obrers ha de tenir uns bons fonaments econòmichs que permetin tinguin efectivitat, y per lograr aquesta, es necessari en una o altra forma assegurar-se el factor diner, y a-n aquest factor no crech que ningú cregui possible atreure-se'l, parlant com ho fa el Sr. Zurdo en el preàmbul de la seva Memoria de *que la moderna ciencia económica ha analizado y destruido la heredad; de la posesión colectiva de la tierra, de los instrumentos de la producción y del hogar y de que apoyándose en las Reformas Sociales hay que encaminarse con paso firme y decidido hacia la deseada Revolución social.*

Mes aqueixes petites expansions poden ser filles d'un temperament revolucionari.

En la quasi totalitat de països europeus, en les lleis que referents al problema de l'habitatge obrera hi han dictades, se fa referencia al modo com els Ajuntaments poden contribuir a la llur realització. A Espanya no hi ha legislació especial referent a-n aquest assumpte, mes com ja hem dit avans la secció primera de l'Institut de Reformes Socials està ara preparant les bases d'un projecte de llei de cases per obrers que segurament en no llunyana època serà presentat a la deliberació de les Corts. No ignorant, com no es fàcil que ignori això, persona que tant diu preocupar-se del benestar de l'obrer, es estrany que 'l Sr. Zurdo presentés ab tantes pressions el seu projecte.

Per lo que 's desprèn de la lectura de la memòria, el Sr. Zurdo deu haver llegit en alguna revista lo molt que fa l'Ajuntament de Londres referent al assumpte que estem tractant (barriades de Tooting, Holloway, Islington, projecte de Tottenham) y entusiasmat ab tant bella obra social vol fer quelcom semblant a Barcelona. Vegi's el projecte del senyor Zurdo:

«Se propone la construcción por vía de ensayo de dos mil quinientas casas para obreros, diseminadas al extra-radio y á los cuatro puntos cardinales, prefiriéndose las inminencias de la ciudad; de un valor cada una de pesetas 10,000, compuesta de bajos y altos con su jardín y con

un arreglo á los planos comprendidos en este bosquejo.

«Los 25.000,000 de pesetas a invertir, son por adquisición de inmuebles, cantidad igual (posesión) 25.000,000».

»No necesita demostrarse que si el Ayuntamiento adquiere por 25.000,000 un valor de porvenir mayor, menos el tipo de amortización, más la renta que por alquiler perciba y que tiene por objeto esa amortización, puede entregar la finca ya liberada á quien por derecho corresponda.

»SISTEMA DE CONSTRUCCIÓN: La subasta y por grupos.

»El Estado, la Provincia y el Municipio y aun los particulares, pueden y deben contribuir por medio de la cesión de terrenos, exención de contribuciones, impuestos, etc.

»MÉTODO:

1. ^{er} año	.	.	.	.	.	.	100 casas
2. ^o »	.	.	.	.	.	.	200 »
3. ^o »	.	.	.	.	.	.	250 »
4. ^o »	.	.	.	.	.	.	400 »
5. ^o »	.	.	.	.	.	.	400 »
6. ^o »	.	.	.	.	.	.	450 »
7. ^o »	.	.	.	.	.	.	300 »
8. ^o »	.	.	.	.	.	.	200 »
9. ^o »	.	.	.	.	.	.	100 »
10. ^o »	.	.	.	.	.	.	100 »

»Tal progresión que ha de simultanearse construyendo á la par, favorece la amortización y crea recursos.

»El tipo de alquiler deberá ser tan bajo que solo responda á aquella y á su conservación, á un plazo máximo de 75 años.»

Afegeix en altra part l'autor que l'emprèstit necessari per realisar tal obra deurà efectuar-se per un procediment igual o semblant al seguit per la Reforma interior de la ciutat.

A través de la Prosa fosca e inelegant que hem copiat, una cosa apareix clara y es la manca d'estudi de la qüestió, presentat ab el fi molt usual en nostres polítichs de *hacer ver que hacemos*. L'autor ni sisquera ha sabut calcular l'emprèstit que pera donar realisació al projecte deuria negociar-se, ja que si be 2,500 cases de 10,000 pessetes cada una representen vinticinch millions de pessetes, com dites cases se construeixen per grups durant 10 anys, avans

d'estar construïdes totes n'hi hauràn ja moltes que pagaràn les primes de lloguer y amortisació, quantitats que en totalitat o en part poden ja dedicar-se a la construcció dels nous grups, lo que rebaixa en molt els 25.000,000 que l'Ajuntament deuria amprar segons l'autor. Y es molt natural que això li hagi passat per alt quan no determina el tipo d'amortisació y fa una distribució completament capritxosa en el número de cases que cada any s'han de construir.

Xoca además que 'l plasso d'amortisació sigui un plasso màxim de 75 anys perquè ni a n'aquest ni a molts semblants es fàcil que visqui l'obrer que ocupa la casa, que es de suposar que quan estaria en disposició de pagar les primes tindria al menys 25 anys. Dirà el senyor Zurdo que pot deixar-la quan mori a la seva família, mes això no 's compagina gaire ab *la moderna ciencia que ha analizado y destruido la heredad*. Com a observació final no sé veure l'analogia que tingui aquest projecte ab la Reforma per que l'emprèstit se fassi de modo semblant al d'aquesta.

III

El projecte del Sr. Nogués

El projecte del Sr. Zurdo va ser presentat al Ajuntament en Juny de l'any passat, el del Sr. Nogués ho fou a la Diputació en Octubre. Aquesta proximitat de temps entre la presentació d'abdos projectes es signe sens dupte de que 's comensa a comprendre la necessitat de resoldre en un o altre sentit el problema de l'habitació obrera.

Un gros defecte salta a la vista desde 'l primer moment en el projecte del Sr. Nogués y es l'haver-lo presentat a la Diputació Provincial. Podrà discutir-se entre 'ls partidaris de les diverses tendències si la construcció de cases pera obrers ha de ser fruit de iniciatives particulars o si hà de ser l'objecte de l'activitat del municipi; mes crech que tothom reconeixerà que un problema de tal limitació escapa a l'esfera d'acció en que han de desenrotllar-se les iniciatives dels Cossos provincials.

El projecte del Sr. Nogués està bastant estudiant, potser una mica massa, ja que fins indica 'l

lloch en que s' deuria construir la projectada barriada obrera, que situa al carrer de Castillejos, prop del Hotel Casanovas y prop també del Hospital de Sant Pau en construcció.

Donarem una idea de com resol la part econòmica el Sr. Nogués.

La casa tipo ocupa una superfície de terreny de mil noucents sis pams quadrats y son cost se calcula en 5,750 pessetes: 4,130 per la edificació y 1,620 per la compra del terreny.

Per que les cases puguin passar a ser propietat del obrer suposa que l capital obtingui un interès del 4% y que la prima mensual que pagui el futur propietari sigui de 35, 40 o 50 pessetes al mes. En el primer cas la casa passa a ser propietat del obrer en els 20 anys, en el segon als 17 y en el tercer als 12.

Pera que s vegi be l'idea del autor transcriurem el càlcul de la duració del lloguer en el cas intermitj de 40 pessetes de pago mensual.

Any	Capital que resta a l'any	Interès al 4 %	Lloguer anyal	Restant per amortisar
1	5750'—	230'—	480	250'—
2	5500'—	220'—	»	260'—
3	5240'—	209'60	»	270'40
4	4960'60	198'75	»	281'25
5	4688'35	187'50	»	292'50
6	4395'85	175'85	»	304'15
7	4091'70	163'65	»	316'35
8	3775'35	151'—	»	329'—
9	3446'35	137'85	»	342'15
10	3104'20	124'15	»	355'85
11	2748'35	109'95	»	370'05
12	2378'30	95'10	»	384'90
13	1993'40	79'70	»	400'30
14	1593'10	63'70	»	416'30
15	1176'80	47'05	»	432'95
16	740'85	29'75	»	450'25
17	293'60			

La disposició de les cases obreres en barris no la creiem gaire pràctica ja que, además de fer viure en un meteix lloch persones que segurament tindran ses quotidianes ocupacions en llocs distints, sembla com si contribueixi més a la separació y disgregació de la societat. Molt millor ens semblaria escampar per diferents indrets tals habitacions, facilitant aixís la proximitat als llocs de treball y fent d'elles exemples que als ulls de tothom fessin veure les ventatjes de l'estalvi.

Además tal com resol el problema el senyor Nogués la resolució beneficiarà sols a la part dels obrers que menys sofreixen els inconvenients de les habitacions antihigièniques, ja que les 35, 40 y 50 pessetes mensuals que fixa com a tipus dels lloguers sols podran satisfer-les lo que podriem anomenar *aristocràcia obrera*.

Y això acceptant tots els càlculs y pressupòsits que fa l'autor que crech que al ser portats a la realitat no resultarien tant baixos com en el projecte s'estableix.

A la Memòria del Sr. Nogués acompanyen plans y alsats de la casa tipo, en l'examen de la qual no entro per considerar-los de caràcter secundari pe l meu objecte. No obstant si que haig de fer notar que ls considero inadmissibles per les grosses deficiències que contenen baix diversos aspectes.

IV

Les cases per obrers y l'Institut de Reformes Socials

Ab el títul de *Preparación de las bases para un proyecto de ley de casas para obreros*, ha publicat el benemèrit Institut de Reformes Socials un volum de 460 pàgines acompanyat de 16 fulles ab fotografies y plans, del que crech necessari donar-ne compte en aquest estudi referent al estat de la qüestió de la habitació obrera en nostra terra.

La sola transcripció de les matèries que en ell s'hi tracten donarà idea de sa importància:

«Consideraciones generales.—El problema de la habitación barata.—La acción social.—La intervención de los poderes públicos.—Los Congresos.—La legislación.—El problema en España.—Antecedentes parlamentarios.—Informaciones.—Razonamiento de las bases del proyecto de ley.—Apéndices: Documentos parlamentarios.—Estatutos de Sociedades y Patronatos.—Leyes de Inglaterra, Bélgica, Alemania, Dinamarca, Austria, Italia, Chile, Francia.—Bibliografía.»

Lo més important per nosaltres del llibre son les bases sobre que segons l'Institut deuria assentarse una llei de cases pera obrers y empleats modestos. Com dites bases es probable que donguin lloch a futures disposicions del

poder legislatiu les transcrivim a continuació:

«BASE PRIMERA: Creación de un organismo tutelar encargado de fomentar la mejora de las casas baratas é higiénicas, y de dirigir la acción social encaminada á dicha mejora, poniéndola en relación con la del Estado. Este organismo se podría constituir á medida que las circunstancias lo aconsejen estando en él representados los diversos elementos sociales interesados.

»SEGUNDA: Determinación de los medios con que el Estado puede acudir á favorecer la acción social privada para la mejora de las habitaciones.

»TERCERA: Intervención de los Municipios en la reforma de los barrios de casas para obreros ó clases modestas.

»CUARTA: Determinación de las garantías que deben ofrecer los constructores de casas baratas y de las condiciones que éstas deben reunir desde el punto de vista económico é higiénico.

«QUINTA: Fijación de reglas jurídicas que aseguren la obra de la Ley, manteniendo, cuando hubiere lugar, la continuidad de la propiedad de las casas, é impidiendo, en lo posible, la división de esta en caso de muerte del propietario ocupante.»

Desenrotllant més son pensament en lo que fa referència a la intervenció municipal, creu l'Institut que la llei deuria autorisar la intervenció dels municipis en la millora de l'habitació barata, ja en el sentit de fomentar les Societats constructores, ja acordant la construcció per sí de habitacions barates e higièniques, sollicitant subvenció de l'Estat, y destinant a dites construccions recursos propis o adquirits per emprèst, garantit ab recursos relacionats a ser possible ab les obres que's tracta de realisar.

Creu també oportu adoptar alguna de les disposicions de una llei inglesa que aplica el principi de l'expropiació a les reformes de barris insalubres.

Pera garantir als Ajuntaments, creu també el projecte que deurién establirse les següents disposicions: «que en el caso de que la venta de una casa se haga á plazos, se constituirá como garantía del pago una hipoteca sobre la misma que no se cancelará hasta que el precio se hubiese satisfecho por entero y que las viviendas vendidas á plazos no sean hipotecables

ni embargables por terceras personas mientras no hayan sido pagadas por completo por el comprador.»

Proposa además que «el Ayuntamiento podrá exigir al comprador que contrate un seguro sobre su vida por el tanto que se estime necesario.»

V

Aspectes del problema

Com se pot despendre de lo que havem resenyat deixant apart encoratjables tentatives y accions aïslades, res s'ha fet encara pera la solució del problema de l'habitació obrera, mes tots els símptomes son de que ara ha arribat pera nostra pàtria l'època en que dit problema serà seriamment plantejat.

Convé donchs establir ben clarament el seu caràcter y determinar les organitzacions dintre quina esfera d'acció cau.

Jo crech que dos problemes s'involucren dintre la denominació de *habitació obrera*, dos problemes d'interès social, mes lo suficientment diferents pera que s'intenti resoldre 'ls per diferents medis.

El primer d'aquests problemes y 'l més immediatament important a mon entendre es l'habitació higiènica; el segon es lo de la casa propietat de l'obrer.

La concentració de l'industria en les grans ciutats, l'elevat preu del terreny y construcció en aquestes condicions, fa que l'obrer degui viure apilotat, en llocs careixent de les més elementals condicions higièniques, produint-se a conseqüència d'això, en sentit directe, una causa degeneradora de la rassa per les malalties que tal falta d'higiene produeix y en sentit indirecte una acció disolvent de la societat per l'afebliment de la vida familiar gens agradable en tals habitacions.

Aquest aspecte del problema, cau molt be en l'esfera d'acció dels organismes directius de l'Estat y per lo tant pot ser funció municipal. Urgeix que les ordenances municipals estableixin un mínimum de condicions higièniques que deu tenir tota casa, que sense aquest mínimum cap nova construcció sigui permesa. Deuen adoptarse també disposicions encami-

nades a que les construccions ja existents, y que careixin d'aquest mínimum, se modifiquin o desapareguin, y en aquest sentit potser seria útil, ara que la desgravació dels vins deixa deficient els recursos municipals, l'establiment d'un arbitri sobre les habitacions ab determinades suficiències higièniques, arbitri que ja va ser establert en els pressupòsits municipals de Madrid pel 1907 y que si be fou negat, veig que en els pressupòsits pel 1908 torna a estatuir-se.

Aixó y 'l considerar que les habitacions insalubres no son tals habitacions y per lo tant poden ser subjectes a l'expropiació, son remeis enèrgichs, mes necessaris, que millorarien la situació.

L'habitació, propietat de l'obrer, té la ventatja de que tendiria a contrarrestar doctrines disolvents de la societat, ja que sabut es que l'home propietari 's torna conservador. Aqueix problema ja no crech que sigui tant de l'incumbència dels municipis, si be admeto que en un país com el nostre de deficient vida corporativa quelcom podrien fer els ajuntaments com a via d'estímul y exemple.

Mes l'acció de les societats particulars deu-

ria procurar-se'n, y això crech podria lograr-se concedint a les Caixes d'Estalvis autorisació per amprar part de sos capitals en aquest objecte, tants més quant, com indicava molt be, el senyor Antoni Ramírez, Director de la Caixa d'Estalvis de Madrid, el més difícil problema que tindran de resoldre les Caixes d'Estalvis a Espanya una vegada esteses en la proporció que convé serà idear el modo de donar segura y lucrativa colocació als seus cabals.

Per fer-se cabal d'aquesta idea bastarà citar qu'en 31 de Desembre de 1905 les impositcions a Barcelona ascendien a 35.269, 150 pessetes y en tot Espanya a 191.734,731 que sumades a les 91.598,853 pessetes de les caixes d'Estalvi dels Banchs locals fan un total de 283.333,584 pessetes.

Com a resum de lo que havem escrit pot dir-se que per resoldre tant important qüestió molt pot fer-se ara ja, mes creiem convenients algunes disposicions legislatives, esperant que 'l Govern donarà forma a les iniciatives de l'Institut de Reformes Socials.

JOSEPH M. TALLADA

La бага de castanyers

*Ab femenina gràcia, s'enjoia la carena
de la tupida бага, deixant no més al nu
un caire geomètrich de l'ondulant esquena
com un escot de túnica al enquadrà un tors bru.*

*Aixís la mà qui brolla de rígida mitena,
ab més carnals ufanes incitadora llu.
¡Oh la tupida бага! flameja com ofrena
y té l'esgarrifansa del fruyt qui no es madù.*

*Dins ella, com les venes blavenques y morades
qui dins la pell se fonen, d'un brill alabastrí,
se perden les dresseres subtils, ramificades,*

*com xarxa laberíntica d'oriental jardí.
Y encara hi vaguen ombres d'esporguïdes fades
quan s'hi fragmenta, espessa, la boira del matt.*

ENDRESSA

Al Molt Reverent Pare Fra Rupert Maria de Manresa, Caputxi

*¡Oh Vos, qui sou un místich devot de la bellesa
y qui sentiu ab l'ànima del Pare Sant Francesch
y amèu les ampuloses paraules, en pobresa,
y sou un metafísich subtil, caballeresch!*

*us plau anà a la бага un dematt molt fresch
quan ja Fra Sol les fulles arruixa ab timidesa.
Dins ella mai s'hi troben crudels paranys de besch.
Tractèu a la natura com a una gran marquesa.*

*En l'una mà el diurn qui tanca l'oració,
en l'altra mà els Diàlechs del immortal Plató
y tal vegada, encar, l'Epístola d'Horaci,*

*per sota galeries de mosai groch y vert,
la vostra silueta de monsenyor s'hi pert
ab elegància digna d'un cardenal del Laci.*

Al Castanyer de les nou branques

*Ets milenari. Tens la soca plena y llisa.
Quatre homens no la poden, minúscols, abraçar.
Y ets canalobre de nou tanys qui's subtilisa
en nou blandons mirífichs d'improvisat altar.*

*¡Oh 'ls nou germans, esplèndits bessons, qui de la soca
ubèrrima s'exalten, apotedssich chor!
L'espessa copa agiten, quan l'aura freda els toca,
com els blandons mirífichs la flamarada d'or.*

*Als teus companys de prada qui, desgarbats, baumats,
l'admiren com anòmal prodigi d'una rassa,
ab alta compassió te'ls guaytes subjugats.*

*Per entre tes pomposes arrels, l'aygua s'embassa.
Y al teu voltant la prada, com un sagrat jardí,
extén les seues verdes catifes de sàti.*

ENDRESSA

a Pietat Renom

*A Vos qui, tant petita, sou l'única regina
del castanyer prolífich de les nou branques, faig
present d'aquest inútil estotx d'una divina
commoció extingida com de la lluna el raig.*

*Y quan, al feu-se'n, beso la vostra mà, tant fina,
com un orat, en ales dels bells recorts, me'n vaig
a l'ondulosa prada tornada esmeragdina
per la carícia d'una fulguració de maig.*

*La tarde era serena. La posta declinava.
Demunt l'exuberancia vital de la natura,
rodava, gronxadissa, la carretel-la vostra.*

*Com una ombrela immensa era la volta blava.
Y Vos, la ciutadana d'enèrgica figura,
els flanchs amanyagavau del tronch de pura mostra.*

Endressa de la "Elegia triomfal"

a-n En Francesch Cambó

*Era una tarda esplèndida d'acabament d'Agost.
Sota els vells olms decrepits mediau l'hemisferi.
Als vostres peus s'obria, com dominat, el rost.
Les humitats baixaven d'un màgich asceteri.*

*Ab vostres ulls qui xoquen d'intensa voluntat,
talment interrogavau, al lluny, els horitzons.
Sovint un monossíl·lab d'agudes inflexions
la calma sobirana trencava, inesperat.*

*Y fit a fit guaytavau la posta gegantina.
El sol, com un agònich atleta triomfadò,
queia demunt la sorra dels núvols, purpurina.*

*Y Vos, ab la mirada oberta d'emoció,
teniau dintre l'ànima d'atleta nacional,
tota la ratlla blava del Canigó al Puigmal.*

JAUME BOFILL Y MATAS

Fantasies de "Gaspard de la Nuit"

a la manera de Rembrandt y Callot

per Lluís Bertrand

La cambra gòtica

Noxet sotitudo plenæ sunt diabolo.
(Els pares de l'Església)

OH la terra! —deia jo a la nit— es un càlzer embaumat del qual les estrelles y la lluna son els estàmens y el pistil».

Y els ulls pesants de l'ensomni, vaig cloure la finestra, qu'incrusta negra la creu del calvari dins l'aurola groga dels vitratges.

* * *

Encara! si a mitja nit —l'hora decorada de dragons y de diables— no fos més que 'l gnom qui 's samfoneix y s'ubriaga del oli de ma llàntia?

Si no fos més que la dida, breçant ab un cant de monotonía dins la cuyrassa de mon pare un menut infant nascut mort!

Si no fos més que l'esquelet del pobre lansquenet prèss darrera l'espalller, al qual ensopega y truca ab els genolls, el cap y el colze!

Si no fos més que mon avi qui devalla de son retrat ple de corchs y trempa el seu guantinyó de ferro en l'aigua beneïta de la pica!

Però es Scarbo qui 'm mossega al coll y qui per cauterisar-me la ferida aguanta y enfonza el seu dit de cer enrogit al forn.

Clar de lluna

Desperteu gent qui dormiu y pregueu pels moribonds. — (Crit del cri-daire nocturn).

OH! com es dolç de nit quan tremolen hores al cloquer mirar la lluna qui té la fatxa feta com un *carolus* d'or.

—

Dos llatzerosos dialogaven sota ma finestra, un gos udolava a la propera cantonada y el grill de casa vaticinava en una veu baixa y monòtona.

Després la meua orella no interrogà més qu'un silenci absolut. Els leprosos havien tornat a entrar dins ses cufurnes als cops de Jacquemart qui pegava a sa muller.

El gos havia enfilat un carreró avans no vinguessin les partesanes de la ronda nocturna, paralisada pel vent fret y embromada per la pluja.

Y el grill dormia, d'ensà que l'última brasa estingí la seva lluhisor en la cendra de la xemeneia.

Però a mi me semblava —tant la febre es delirant— que la lluna arronsant la cara, treia una llengua com de penjat.

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

La barba punxaguda

Si l'on n'a la tête levée
Le poil de la barbe frisé
Et la moustache relevée
On est des dames méprisé
(Les poesies de L'Assoucy)

ERA festa a la sinagoga tenebrosament estrellada de llànties d'argent, y els jueus — jueus per la vesta y les ulleres — baixaren el *talmud*, barlostejant, parlant ab hipòcrita veu de nas, mocant-se o escupint, seguts qualcuns y drets els més.

Y veus-aquí que en mitj de tantes barbes rodones, ovals, carrades, qui s'encrespaven, qui s'apilosaven, qui exhalaven olors d'ambre y benjuhi, s'adonaren d'una barba tallada en punta.

Un doctor qui havia nom Elebhotam, tocat ab una mola de franel·la hont nitilaven pedreries, s'alsà y digué: ¡profanació! Aquí hi hà una barba ab punxa.

¡Una barba luteranal! ¡Un mantell curt! ¡Matem el filisteu! Y la gentada picava, de rabia, a terra ab els peus mentres el sacrificador deia cridant fortíssim: «Sampsó a mi la teva barra d'ase».

Però el caballer Melcior havent desenrotllat un pergami autenticat per l'escut imperial: —Ordre— llegí d'agafar el carnicer Isaac Pau Neck, per ser l'assessí penjat, ell, porch d'Israel, entre dos porcells de Naudres.

Trenta alabarders se destacaren ab caminar llord y sonorós: —«Foch de vostres alabardes» digué irònic el carnicer. Y per una finestra se llensà al sint.

A un bibliòfil

Fills meus, únicament en els llibres resten caballers. — (Contes d'una àvia als seus nets).

PERQUÈ restaurar les històries corcades y polsoses, quan la caballeria s'en es anada per sempre més, en companyia del concert dels seus servents dels encantaments de les

seves fades y la glòria dels seus ardits senyors?

Què diuen pel sigle incrèdul nostres llegendes meravelloses: Sant Jordi trencant llances contra Carles VIII al torneig de Luçon, el Paraclyt devallant a la vista espaordida dels acoblats al concili de Trento, y el Jueu errant emprenent prop de la ciutat de Langress al bisbe Gotzelin pera contar-li la passió de Nostre Senyor? Son malpreuades les tres ciències del caballer. Ningú es curiós de sebre l'edat del falco a qui 's capirota, les peces ab que basteix son escut el fill bastard y a quina hora de la nit Mars entra en conjunció ab Venus.

S'oblida tota tradició de guerra y d'amor, y els meus relats no tindrien ni la sort de la complanta per Genoveva de Brabant, de la qual el venedor d'imatjes ha oblidat el comensar y no sapigué mai la fi.

Messire Joan

Reflexiu personatge del qual la cadena d'or y el bastonet blanquíssim deien l'autoritat.

(W. Scott)

“**S**IR Joan —li digué la reina— anèu a la cort del palau a veure perquè 's barallen aquells dos llebrers»;—y ell hi anà.

Y en arriant-hi, el senescal separà d'una bella manera els dos llebrers qui 's barallaven per un òs de pernil.

Però ells estiragarsant els seus greguins negres y mossegant les seves mitjes rojes el van abatre com a un gotós. —«¡Hola! a mi! Ajudèu-me!»— Quan els alabarders de la porta hi arribaren, ja els nassos dels cans esternuats havien furgat dins l'escarcella esquisida del caballer.

Mentrestant la reina se torsava de tant riure a la finestra, aficada dins una alta mantellina de Bruseles, tivant o plegada com un ventall.

—«Y perquè lluitaven, els llebrers, Sire»— Lluitaven Madama, mantenint l'un contra de l'altre com vos sou la més bella, la més sàbia y més noble princesa de l'Univers.

Trad. per M. REVENTÓS

Beatriu

Assaig de crítica dantesca

Beatriu en relació ab l'ambient social de la seva època

I

BEATRIU es la representació del lirisme introduït en el camp de la poesia èpica pels poetes moderns. Aquesta introducció realment atrevida no fou, no podia ésser escomesa pels antichs. Calia 'l sentiment individualista introduït pel Cristianisme dins la societat perquè 'l poeta gosés informar ab sos sentiments individuals el còs de la epopeia que, com aital, es narració entusiasta de fets pertanyents al món exterior.

En aquells temps anteriors al Cristianisme l'home no coneixia encara tota la riquesa espiritual que hi hà dins l'home, y vivia en l'estat d'una semi-inconscient comunió ab la Natura. Aquesta era per ella la mare comuna que 'ls xuclava tots en son sí, y per això el sentit de les religions primitives es sempre panteista, y en llurs grans mites simbolisen solzament les forces naturals, oblidant el gran tresor de forces físiques interiors. Aqueixa nova deù ignorada havia d'ésser aprofitada per un nou esperit religiós qui havia de giravoltar com en un pern, al voltant de l'ànima humana individualment considerada, aixís com les religions antigues se basaven totes en un concepte panteista de la Natura, el qual confós ab el concepte de la Divinitat era la substància única respecte de la qual tots els èssers eren purs accidents.

El pas de l'una religió a l'altra està senyalat per l'antropomorfisme helènic. El poble grech, humanisant per complert totes les forces

naturals, arriba a oblidar-se de la significació primitiva dels antichs símbols qui adquireixen al seu davant una significació purament humana, encara que molts cops pueril y superficial. Les transformacions de la matèria en llurs múltiples manifestacions se converteixen, entre 'ls grechs, en aventures y empreses de déus y hèroes, sense canviar per això l'antiga encarnació del mite. Aixís veiem la figura d'Heracles, mite solar (com s'ha comprovat modernament) com pert el seu significat primitiu y 's converteix en un hèroe popular. Creiem que no cal fer esment d'altres exemples per tractar-se d'un fenòmen molt vulgar dins de la mitologia grega.

Però, malgrat la evolució antropomòrfica de l'antich panteisme, l'esperit humà no arriba a ésser a Grècia la clau y la base de la religió y de la cultura moral. La mitologia grega es un pont entre dos monts. Els boscos y les montanyes de l'antiga Grècia estàn poblats de divinitats múltiples, es cert, però ja no 's recorden de les soques y les arrels, ni del foc, ni de l'aire, ni de les aigües que 'ls hi han donada la vida, y en lloch d'aparèixer com monstres ab la multiformitat de la Natura se son revestits de la forma humana, la més hermosa possible. Però això no era prou per complir-se la evolució propera. Calia establir francament el dualisme de còs y ànima, com components de la naturalesa humana. Més encara, calia afirmar la superioritat de l'un sobre de l'altre per fer constar el caràcter sagrat de l'individu, base de la futura religió. Y com que no hi hà cap esdeveniment transcendent en la huma-

nitat, que no tinga sos precursors, el Cristianisme 'ls tingué també, y foren entre altres Pitàgoras, Sòcrates y Plató qui establiren en llurs sistemes filosòfichs aqueix dualisme geràrquich. Però no podien fructificar llurs doctrines sense una generosa popularisació. S'havia d'esqueixar el vel qui tapava als ulls profans la misteriosa Isis. Aquesta fou la obra del Crist qui ademés ne tregué 'l corolari de la seva moral.

Desde aleshores les transformacions en tots els rams de l'activitat humana seguiren una tendència paralela. El perfeccionament moral de l'individu, y per tant de la societat, fou l'ideal fecond d'aquells temps nous. Aquest ideal acabà per renovar totalment el tresor quasi exhauste de la inspiració antiga. Per això les manifestacions més característiques de la literatura mitjieval son les qui duen imprès aquest segell de l'individualisme y, sens deixar de reconèixer el gran valor de l'Epopèia francesa primitiva del cicle carolingi, ens atrevim a dir que més qu'ella reb la llum de la nova aurora la massa de producció provensal e italiana.

II

Entre les moltes transformacions psíquiques y socials que produí l'individualisme naixent no fou una de les més petites y menys transcendents aquella que obrà en el concepte de l'amor y en l'estat social de la dona. El concepte de l'amor a l'arribar els nous temps, se pot dir qu'era terra fèrtil treballada fins aleshores bastant superficialment, com si 'ls instruments que tenien els antichs a llur disposició fossin massa primitius e imperfectes; per això llur producció no fou tant feconda y abundant com la d'altres terrenys espirituals de la literatura precristiana. Pochs fruyts coneixem en aquest terreny durant aquelles èpoques.

Entre 'ls antichs, en la mitologia y fins en la història, l'amor es constantment un principi del mal, un obstacle pel bé, un gení malèfich. «La situació de les dones a la Iliada, diu Ampère, es molt secundària; cert qu'una dona es allí la causa de la guerra; mes aquesta no esclata ni per complaure-la ni per honorar-la; es sols per rebassar-la, per retornar-la a son espòs. Helena en efecte es vint voltes malehida com causa de

tots els mals qui persegueixen grechs y troians. A la Odisea, Calipse paralisa la força heroica de Ulises. Medea a causa de son amor mata son pare y sos fills. Per la meteixa raó Fedra cau en el crim y en el suicidi. Tota la antigüetat grega y llatina ha seguit Homer en aqueix punt, y 'ls sentiments caballereschs no 's palesen aleshores ni en la història ni en la poesia; sols s'hi troba la passió. Virgili, per exemple, pinta admirablement l'amor de Dido, però aquest amor es sempre una maledicció enviada pels déus, un obstacle posat als grans destins de l'hèroe y als designis de l'Olimp; y per això Dido mor perquè Eneas compleixi l'ordre dels déus y 'ls destins de Roma (1).

Tots aquèts exemples ens convencen de que en l'antigüetat la idea y 'l sentiment de l'amor estaven molt lluny d'adquirir la transcendència que tingueren en l'edat mitja y a molta distància d'esser un equivalent al *culte de la dona*, com succehí més endavant.

El sentiment de l'amor era donchs un terreny treballat superficialment a la vinguda del Cristianisme; desde aleshores podem dir que fou solcat pregonament y foren utilidades y fecundades totes ses virtuts vitals, les quals infundiren sava nova y vigorosa a una vegetació esplèndida, may somniada pels antichs. Aquella selva verge arrelà pregonament a Itàlia ont anà trasplantada de Provença.

El Cristianisme, dirigint nostres ulls a nostre interior, que fins aleshores era romàs com un palau tancat hermèticament amagant tresors portentosos, anc que dirigint sos esforços quasi exclusivament a vista d'un fi moral, logrà ab això descobrir noves forces interiors, noves déus ocultes e inestroncables en les quals la Poesia trobà una font de nova inspiració; y una d'aqueixes déus internes que més fertilisaren el Parnàs modern fou la de l'Amor. La dona, regenerada pel Cristianisme, retornada per ell a sa dignitat tant desconeguda en els temps primitius, pujà per fi al seu tron col·locat al nivell de l'home, y fou (per dir-ho aixís) tant gran la joia que en el món cristià causà la seva entronisació que acabà per aparèixer als ulls d'Europa no ja com una criatura mortal, sinó més aviat com un semi-divinitat, com un símbol en el qual personificaren els homes d'aquella èpo-

(1) Ampère. «De la chevalerie».

ca llurs generosos ideals y als peus del qual venien a depositar el guerrer les ensenyes de ses victòries, y 'l poeta sa lira y sos lloers.

Aquesta divinasició de la dòna, consagrada pel Feudalisme, es la clau de tota una època; es una nova força social feconda en grans fets, que s'inicià a Provença ab l'escola dels Trovadors y a Bretanya ab la poesia cavalleresca. Aquests nous poetes consideraven com un rite essencial de llur institució la consagració de sos cants a la Dama dels seus pensaments, que vingué a substituir la Musa antiga.

Però no era més qu'un preludi aquest nou caràcter de la poètica provensal y bretona. No era més que la font de la nova inspiració la qui brollava en terres de França, que al passar als camps d'Itàlia s'havia d'amplificar y adquirir la plenitud de sa potencia fecondant. A Provença no fou precisament la divinisació o 'l culte de la dòna lo que constituí 'l nirvi de la seva poesia; lo característich fou allí, per dir-ho més exactament, la seva exaltació. L'atribució del caràcter sobrenatural y simbòlich de la dòna, fet devingut transcendent en la literatura moderna, se complí a Itàlia. La gran importància atribuïda a la dòna pels Trovadors fou exaltada encara pels poetes italians y principalment pel Dant qui transfigurà la frívola galanteria dels provençals en un culte veritable y fervent.

III

Beatriu es la més alta personificació del tipo femení creat per l'edat mitja. L'Amor qui inspira al poeta desde sos primers anys adquireix un tint religiós y sobrenatural y un caràcter transcendent y absorbent en tot el còs de la seva obra. Cosa extraordinària fins aleshores: *un fet subjectiu, una acció interior*, com es aquest sentiment amorós, va a constituir-se en nirvi, en assumpte real de la epopeia nova. Ja no es l'espectacle d'una acció heròica exterior lo que fereix la imaginació y lo que commou les fibres del sentiment en el nou poeta; es l'heroisme interior, absolutament espiritual d'un sentiment atractiu omnipotent el qui ara's traduirà en una acció heròica exterior la qual conservarà sempre el caràcter de símbol o alegoria de la interna qui l'ha engendrada. Mai com aleshores arribà a tenir una aplicació tant exacta la famosa dita de Carlyle de que les

grans obres de la poesia no son més que les autobiografies de sos grans creadors.

Beatriu, donchs, representa el triomf del subjectivisme en la poesia; triomf tant més significatiu com trascendí a la esfera de poesia que sembla més llunyana e inaccessible a la seva influència: la epopeia. Una de les belleses més grans de la *Divina Comèdia*, com diu Villemain, es la presència del poeta per tota la seva obra. «L'escull del talent en la composició idealista es fer desaparèixer l'home d'enmitx de ses descripcions... Aqueixa imatge d'un home com nosaltres enmitx de l'ambient meravellós ens impressiona y 'ns atrau com si sentíssim el sò d'una veu humana enmitx del més hermós paisatge desert» (1).

Recordant el cant XI del Purgatori se veurà clarament el predomini d'aquest subjectivisme poètic. En aquest passatge el poeta 'ns comunica 'l pressentiment de sa futura gloria. Dirigint-se a una ànima qu'ell reconeix, y referint-se als poetes contemporanis seus, li fa exclamar:

Così ha tolto l'uno all'altro Guido
La gloria della lingua: e forse è nato
Chi l'uno e l'altro caccerà di nido (2).

Vegi's també aquest altre passatge quan a l'entrada del Purgatori troba un músich amich seu qui, havent-li ell demanat que cantès, entona tot seguit una *Canzone* del meteix Dant:

Amor, che nella mente mi ragiona,
Cominciò egli allor sì dolcemente
Che la dolcezza ancor dentro mi suona (3).

Dant abarca ab sa gran Comèdia el món exterior y l'interior. La representació de les tres esferes de la vida ultra-humana li serveix de pretext per dibuxar-nos ab trets fornits e inesborrables els homes y els fets del seu temps. La seva pintura de l'*altre món* no es més que una reproducció sintètica d'aquest. Tingué la gran intuïció de conservar-se sempre humà durant tota l'ascensió espiritual a les esferes desconegudes; anà creixent inconmensurablement, com un gegant, fins dur sos ulls a les més enlairades regions del pensament, però conservant sempre demunt la terra sa petja ferma e incommovible.

(1) Villemain.—Curs de Literatura.

(2) Purgatorio. C. XI.

(3) Purgatorio. C. II.

Hi hà, donchs, una gran acció exterior en el poema dantesch. Però ¿es independent aqueixa acció? ¿Es ella l'acció mare del poema? No: no es més que 'l símbol d'una altra purament subjectiva. El meteix Dant ens ho diu ben clarament en diferents llocs del seu gran Poema. Tot el viatge de Dant per les tres esferes no es més que 'l resultat del suprem interès que té Beatriu per la seva salvació. Escoltem-lo quan conta 'l diàlech diví entre Virgili y Beatriu en el segon cant de l'Infern. Demanant socors a l'ilustre poeta romà, diu Beatriu, referint-se a Dant:

L'amico mio, è non della ventura,
Nella deserta spiaggia è impedito
Si nel cammin, che volto è per paura;
E temo che non sia già smarrito,
Ch'io mi sia tardi al soccorso levata...
Or, muovi, è con la tua parola ornata...
L'aiuta....
I' son Beatrice che ti faccio andare:
Vengo di loco, ove tornar disio:
Amor mi mosse, che mi fa parlare (1).

El passatge següent el posa Dant en boca de Beatriu en el curs de la terrible y sublim reprensió ab la qual humilia son antich aimador, y fa veure clarament el veritable nús de l'acció del poema.

Beatriu parla als personatges de la visió apocalíptica, referint-se a Dant:

Tanto giù cadde, che tutti argomenti
Alla salute sua eran già corti,
Fuor que mostrargli le perdute genti
Per questo visitai l'uscio de' morti
Ed a colui (*Virgili*) che l'ha quassù condotto,
Lì prieghi miei, piangendo, furon porti (2).

Aquí hi hà, donchs, el nús del poema, el qual ve a esser el relat d'aqueix medi suprem de salvació ideat per Beatriu en favor del seu aimador: es dir, l'espectacle de la rassa dels condemnats a l'Infern y al Purgatori que l'ha de convertir y purificar, fent-lo digne del seu amor y d'esser admès al sojorn dels benhaurats ont ella l'espera. De manera que en últim terme resulta l'amor el fet generador de tota la creació dantesca. *Amor mi mosse che mi fa parlare*.

La concepció de la seva *Divina Comèdia* fou per Dant una suprema lloansa y una immortal

glorificació d'aquella Beatriu qui l'encisà de molt jove. La idea d'aquesta sublim apologia la dugué y la fomentà desde la seva primera joventut. Vegi's lo que diu en l'últim paragraf de la *Vida Nova*, sa primera obra coneguda:

«Després d'aquest sonet se m'aparagué una admirable visió, en la qual aitals coses vegí que 'm vaig proposar no parlar més d'eixa benhaurada fins y tant que 'n pogués parlar d'una manera més digna. Y per assolir-ho, estudio tant com puch, com ella sab molt be. Aixís es que si permet Aquell pel qual viuen totes les coses, que jo visqui uns quants anys, *espero dir d'ella lo que mai ningú ha dit de cap altra*» (3).

Beatriu radiant de gloria en el Paradís terrestre voltada de tots els Sants personatges de l'Antich y del Nou Testament, sa cort celestial, alsant a l'unís fins a-n ella les més sublimes lloances... «Heus-aquí, exclama eloqüentment Ozanam, la visió qui extasià l'esperit del poeta en els temps primers de son dolor, y 'ls trets de la qual jurà fixar en una obra com mai n'hagués inspirada cap de semblant una persona aimada. Es al voltant del triomf de Beatriu ont vingueren a col·locarse y ordenarse totes les visions terribles y encantadores de la *Divina Comèdia*» (4).

IV

Ab lo dit fins aquí resulta palès el triomf del subjectivisme dins la Poesia. Anem a veure l'harmonia que guarda el tipo de Beatriu y la obra que la glorificà ab l'esperit de la època, y 'ns sorprendrà veure nàixer la simbòlica donzella ab sa corona de la *Divina Comèdia* com una flor maravellosa, no aïllada enmitx d'un desert, sinó, al contrari, resplandint al costat d'altres flors d'art y de poesia nascudes dins del meteix jardí y exhalant idèntica sentor.

¿Qui, després de sortir del grandióis laberinte dels cants de la *Divina Comèdia*, subjugat encara per l'accent solemne d'aquells versos immortals, impressionat d'haver acompanyat el poeta en sa volada incansable per les esferes sobrenaturals, encantat per un món de somnis terribles y plàcits qui adquireixen en boca del Dant el relleu de la realitat; qui, donchs, no

(1) *Inferno*. Cap. II.

(2) *Purgatorio*. C. XXX.

(3) *Vita Nuova*. XLIII.

(4) *Ozanam*, Filosofia de Dante.

ha comparat eixa vaga y turbadora sensació que 'ns produeix la *Divina Comèdia* ab la que inonda l'esperit sota les voltes y ogives d'una catedral gòtica, entre les rengleres de columnes d'alsària inmidable, allargant llurs brassos al cel en actitud de fervorós anhel, en la claror indecisa de les vitralles qui revesteixen els raigs del sol de colors místichs y austers, a l'ombra de tot aquell món simbòlich qui fa penetrar fins el pregón de la nostra ànima tota la seva significació mística en forma de franca sensació? Símbol convertit en sensació. Heus-aquí 'l gran secret de tot l'art mitgeval y 'l de la pregonia impressió que produeix a l'esperit tant la catedral gòtica com la *Divina Comèdia*. Aquesta, podem dir, es la música d'orgue de la Catedral gòtica qui canta ab veu solemne y sobrehumana el misteri de la vida interpretat per la rel·ligió. Es l'esquema espiritual d'aqueixos grandiosos poemes de pedra y llur comentari vivent.

Beatriu, es donchs un nom màgich, qui evoca tota una època gloriosa de la humanitat. Es l'ideal que veuen resplandir els pobles demunt llur cap, més enllà dels nostres horitzons, que

com a Dant els infundeix una fè robusta enmitx dels progressos de la Raó y 'ls du sense duptar a través dels horrors d'interminables guerres. Es l'estel simbòlich de tres raigs qui illumina cada un d'ells les tres esferes sobrehumanes, Infern, Purgatori y Paradís. Es el símbol de la unitat política y rel·ligiosa, ideal dels pensadors d'aquell temps. Es la Dama redemptora d'un nou feudalisme intel·lectual qui, fugint de l'atmòsfera sensual dels camps ardents de Provença, no accepta 'ls frèvols homenatges de vulgars cavallers més o menys poetes, sinó que aspira a esser objecte únich d'adoració d'una ànima superior, y ab geste imperiós exigeix de son cantaire la gloria y la immortalitat. Beatriu es l'estel, cap d'un seguit d'estels qui lluiràn prop de les noves constel·lacions de sublims cantaires qui 'ls han d'immortalisar. Laura, Selvaggia, Fiametta, Leonora y altres moltes seràn sa cort honorífica, mentres se perden en les tenebres de l'oblit els noms de les dames provençales.

MANUEL DE MONTOLIU

(Seguirà.)

De l'amistat

Diàlech ciceronià

(Continuació)

XII

40. Com a lley primera, per tant, en l'amistat estableixi-s que ni als amichs malvades coses supliquem ni, en cas d'esser-ne pregats, executem-les; puix cosa vergonyosa es en qualsevols pecats, y indigna d'admissió, especialment en els que adversos a la República son, confessar que a prechs d'un amich varen cometre-s. Això, Fannius y Scèvola, ho dich perquè a tal temps hem arribat que les dissorts que a República sobrecaure-li poden, llunyanes cal previndre. Ja les actuals costums de son camí bastant a separar-se han començat y de la ratlla per nostres antichs may apartada: intentà Tiberius Gracchus de l'Imperi apoderar-se, o més ben dit, alguns mesos regnà.

41. Quina cosa a n'això semblanta, havia vist, el poble romà, ni ohit! no puch sens llàgrimes recordar lo que ab Publius Nasica Scipiò, després de mort aquell, els amichs feren y els parents de tal bondositat! A Carbó de la manera que 's pogué ab el càstich novell varem contindre de T. Gracchus, mes no es placent del tribunal de Caius professar-ne les resultes que n'espero: cada jorn el mal va propagant-se, al precipici tirant, desde que a extendre-s començà, més cada vegada. Quanta d'ignominia ab les proscripcions s'hagi introduit, ja abans d'ara, vosaltres ho sabèu, ab la lley de Gabinus y dos anys retardant ab la de Cassius. Ja'm sembla que 'l poble apartar-se del Senat contemplo y al voltant de la multitut els negocis més grans administrant-se: mes n'hi haurà la manera de fer-se eixos desordres aprenents, que no pas com a n'ells cal oposar-se.

42. A què tot això recordo? perquè entenguem que ningú sense companys, fets intenta de tal naturalesa. Establir-se 's diu pera 'ls bons una regla a fi de que si en eixes amistats incautament caiguessin, tant lligats estar-ne no 's creguin a no poder-ne sos amichs remoure-n quan en greu cosa pequin, y igualment càstich als dolents cal senyalar-ne, no més petit als seguidors que als capitostos de l'impietat meteixos. Quin home més preclar a Grècia que Temístocles! qui més poderós! donchs ell, després de la Grècia haver lliurat de l'esclavatge en la guerra contra 'ls perses essent-ne general, quan enveja d'altres desterraren-lo, de sa injusta pàtria no-n sofrí l'agravi, com just era que 'l sofrís: feu igual que Coriolanus vint anys abans ab Roma havia fet, mes cap dels dos contra sa pàtria ajudants trobaren, y de ses propies mans la mort donaren-se.

43. Aquest consentiment dels malvats no sols cobrir-se no 's deu ab l'excusa d'amicicia, sinó que ab tot el càstich més rigorós ha de purgar-se, a fi de que esser-li llegut ningú judiqui un amich seguir contra sa pàtria en guerra declarat, lo qual no sé jo si algún dia, segons presenten-se les coses, passarà. No vui curar menys, totes maneres, com la República estarà après jo mort, que de l'estat en que al present se troba.

XIII

44. Estableixi-s per tant, sobre l'amistat primera regla que lo volgut dels amichs honesta, y en lo que per ells consentim a ser pregats no esperem, sinó que propensió sempre y mai retardament hi hagi; de bons concells donar ab

llibertat alegrem-nos; de molt pès en l'amici-
cia 'n sigui dels amichs l'autoritat quan ho acon-
sellin, aquesta no sols en obertament amonestar
esmerçant-se, més ab rigor també si tal qüestió
en fós; y, finalment, l'autoritat interposada
s'obeeixi.

45. Alguns qui per servir a Grècia son-ne
reputats, molt aprecí de certes coses ben es-
tranyes tinch entès que fan (com altres de ses
agudeses per opinió en tots els negocis seguit-
les); uns dient per escusar-se les amistats massa
estretes deuen-se, per no estar de molts sol-lici-
tat; que prou ne té quiscú ab sos negocis, fins
massa, greu cosa sent-ne ab molta empena
pendre-hi els ajens; que força comoditat dona
tenir llargues de l'amistat les regnes pera escur-
sar-les o deixar-les quan se vulla, puix lo prin-
cipal d'una bona vida es que descansada sigui,
y l'ànim que ha de parir (diguem-ho aixís) per
moltes persones no pot fruir-ne.

46. També sento que altres ab pensament
indigne d'home (lo qual abans toquí de pas)
diuen que no per benevolença ni carinyós afecte
les amistats son desitjables, sinó per l'esperança
de protecció y ajuda: aixís que el menys ferme-
ça y talent en sí meteix observant es qui més
ansiós les amistats apeteix, d'hont ve que les
febles dones en major grau la protecció d'amis-
tat cerquen que no pas els homes, més que'ls
richs els freturosos y més els desgraciats que'ls
qui felços són.

47. Oh, quina bella sabiesa! Sembla que 'l
sòl del món arreassen els qui de la vida l'amis-
tat ne troben, que es el dò més excel·lent que 'ls
inmortals donaren-nos, y el més dolç. Quina
tranquil·litat es aquesta? apareix suau essent-ne
realment, per variats motius, abominable. A la
raó una empresa honesta no pendre sobre si
contrària, y el deixar-la o el negoci ja comès,
pera no tenir-ne cura; si d'aquesta sol·licitut fugim
també de la virtut hem d'apartar-nos, la qual
es precis que, ab certa mida, sos enemichs abo-
rreixi, d'ella apartant-los, com la bondat a la
malícia, la temperança a la livinitat, y a la pe-
resa la constància; per això 's veu que 'ls homes
justos de l'injustícia 's dolén, els forts de la fla-
quesa, els modestos del desordre: aixís que d'un
ànim ben disposat y format es propi de les coses
bones alegrar-se, sentint les que no ho son.

48. Per lo tant, sentint els sabís eixos afec-
tes, com, de son cor tota humanitat no volent

excluint-ne hem d'otorgar-ho, quina causa hi hà
d'enterament a la vida humana l'amistat tol-
dre-li, pera no sofrir-ne lleus impertinències?
quina diferència hi cab (lo sensible remouent)
no ja entre un home y una bèstia, més encara
entre un home y una pedra, o un tronch o
semblant cosa! Tampoch als qui volen que
la virtut inhumana sigui y dura s'ha d'escoltar,
perquè també, com en tot lo altre, en l'amistat
amorosa es y amable; de manera que dels
amichs en les prosperitats àlegra's y en els
mals s'entristeix. Eixa cura y sol·licitut que pels
amichs se pren, de la vida l'amistat a esborar-
ne de major pès no es, quan ho sigui de les
virtuts a apartar-se el dur-ne ab elles quelques
molèsties y entrebanchs.

XIV

Essent la virtut, com alors he dit qui les
amistats concilia, si algun acte virtuós se mostra
al qual un ànim semblant s'apliqui y s'hi ajun-
ti, quan això succeeix es necessari que l'amor
s'engendri.

49. Puix, quina bogeria més estranya hi hà
que en altres coses —inutills— delitar-se, com
son les honres, la glòria, el vestit, l'edifici, l'ha-
billament del còs, y no desmesuradament gos-
sar-se ab un ànima plena de virtut, tal que ab
amor recíproch pugui estimar y correspondre?
Perquè res més dolç hi hà que la simpatia recí-
proca y dels oficis y afectes la mútua alternació
com una font de l'amistat per la natura exigida.

50. A lo qual si, molt be pot afegir-se, hi
afegim, que res existeix que més convidi ací y
atregui com la semblança a l'amistat, esser co-
rrespondent —s'haurà de concedir— que'ls bons
a n'els bons estimin y se 'ls apropiïn com per
naturalesa units y parentiu. Y per això a mon
entendre, Fannius, Scèvola, es constant que
l'estimació entre 'ls bons casi necessària sigui.
Mes aquesta bondat meteixa s'exten també a
tots els altres homes: perquè la virtut no es in-
humana, ni superba ni intractable, de tothom té
cura, donchs a pobles sencers veyem-la defensar
y mirant per ells ab diligència molta. Lo qual,
si 'l carinyós afecte de la gent vulgar menys-
preés, certament no faria.

51. Y també 'm sembla que de l'amistat
son més estimable vincle 'n treuen aquells qui
sols en ella l'interès hi cerquen; puix no delita

tant l'utilitat d'un amich obtesa, com l'amor del propi amich; y llavors, de gust els beneficis d'un company serveixen, neixent del desitg de fer-los; y les amistats per causa de fretura cobejar-se tant lluny està, que més prompte 'ls qui d'abundància gaudeixen, de virtut especialment, en que 'l veritable aguant està, no necessiten d'altre, y els més lliberals son y de fer beneficis desitjosos. Tant no sé si desitjable fora que mai de res els amichs freturosos estiguessin. Perquè, com de tanta delicadura mos oficis haurien sigut, si mai Scipiò, ni en pau ni en guerra, de mon consell hagués necessitat y diligència? Donchs no surt l'amistat de l'interès, sinó que les utilitats resulten d'ella.

XV

52. No deuen, per tant, esser escoltats els qui als plaers s'entreguen si alguna vegada de l'amistat ens parlen, ja que d'ella ni per regles ni per experiència coneixement ne tenen; perquè, en bona fè, qui hi hà que viure ab molta abundància desitgi de riqueses y de totes les altres coses, pera no estimar a ningú ni de ningú ser amat? Aquesta es dels tirans la vida, en la qual cap fidelitat hi hà ni amor, ni cap confiança d'estimació constant pot ser-hi: tot es sospitós, tot inquiet, no havent-hi lloch a l'amistat.

53. Puix, qui a n'aquell qui tem estimarà, o del qual jutja esser temut? a n'aqueixos, no obstant, ab obsequis simulats fins a cert punt se'ls tracta, y si de sa fortuna (com regular es) cauen, llavors que pobres d'amichs estaven manifesta-s; tal refereixen que, desterrat, digué Tarquinius, que a sos amichs fidels y els falços, quan ja iguals agraïments no podia donar a cap, conegut els havia.

54. Un home tant superb y barbre, no obstant, ni admira jamai algun amich tenir pogués. Y aixís com les costums d'aquets veritables amichs conciliar-li no pogueren, igualment de molts homes poderosos les riqueses exclueixen-los; no solzament es orba la fortuna, sinó que també cega de vegades aquells qui favoreix. A quasi tots ab encarcament inflats se'ls veu y ab arrogància, cosa més insoporable no havent-hi que un poch afortunat. Es de notar també que molts, tol-lerables abans, ab el poder se muden, ab els empleus y ab la pros-

peritat, despreciant les amistats antigues y gloriant-se ab les novelles.

55. Quina estulticia major que de bens, facultats y crèdits disposant-ne, per provisió (com ab riques s'acostuma) de caballs, criats, riques vestimentes y alhajes costoses, amichs no acabant que son en nostra vida, per dir-ho aixís, els mobles de major estimació! al fer de les altres coses arplech no sabem pera qui les reunim ni pera qui treballem, donchs pel més poderós quiscuna d'elles es, mentres que a qualsevol estol-le permaneix, y ferma, d'una amistat la possessió, de manera que, per més que les altres coses, fruyts venint a ser de la fortuna, durin, a pesar de tot una vida incivil y d'amichs apartada gustosa no pot esser. Mes ja n'hi hà prou d'això.

XVI

56. Necessari es en l'amistat límits y termes establir-hi de l'amor; sobre aquestes tres sentències, d'elles no aprobant-ne cap, veig comunment mantindre's: es l'una que l'ànim disposat envers l'amich tinguem de la pròpia manera que pera nosaltres meteixos; la segona, que l'amor que 'ls hi duguem igualment correspongui al qu'ells ens portin; la darrera que de sos amichs quiscú tant estimat ne sigui com ell meteix s'aprecii. Absolutament a cap d'aqueixes tres sentències m'adereixo: la primera, que a l'amich se tingui igual l'afició y la voluntat que a sí meteix, es falça.

57. Quantes de coses per un amich executem que mai a pròpia utilitat fariem? a baixa gent un suplica, prega, tracta ab aspror a n'algu o ab ell s'indigna: coses que no foren en pròpia causa molt decentes, en els negocis dels amichs honroses; y fins en altres casos homes de bé, ses propies consciències disminuint, perquè abans sos amichs les gaudeixen, solen d'elles abstenir-se.

58. L'altra opinió, l'amistat per igual corresponència defineix en amor y bons oficis: es això l'amistat compassar y ab molts detalls medir-la, pera que igual la partida de lo que s'ha donat a lo que's reb sia. Més abundosa y més ampla la verdadera amistat sembla'm: de no donar més de lo rebut estrictament no'n cura, puix ni que res desmereixi en l'amistat diu fermer-s, o qu'il sent s'ho emporti, ni que en més de lo just s'acumuli.

59. La tercera opinió més que totes perniciososa es —que tant a un l'estimin sos amichs com ell meteix se vulgui— ja que moltes vegades alguns l'ànim apocat tenen, o en menys esperances de l'hisenda augmentar està, y d'amichs no es propi esser d'igual esperit vers l'altre que ell meteix, sinó a animar el defalliment esforçar-se de l'amich y a pensaments millors portar-lo, y esperances. Molt diversa regla en l'amistat deu establir-se, mes abans diré una cosa que rependre Scipió greument solia: deia que cap expressió més adversa a l'amistat donar-se 's podia que l'afirmant en tal grau haver-se d'estimar com si algun dia haguessin d'aborrir; y a creure que eixa fós de Bias la sentència (qui per un dels set sabis se comptava) no 's resolía a creure-ho —com se deya— sinó que opinió d'un impur o ambiciós seria, o d'algu qui tot a la pròpia exaltació s'ho dirigís. Com pot ningú esser amich d'aquell qui cregui poder-li ser enemich un altre dia? al contrari serà llavors necessari voler que moltes falsies l'amich cometi, y desitjar-ho, pera que tants altres motius de rependre 'l dongui-ns, y també precis serà de les bones obres dordre 's dels amichs, y enveja tenir-ne de les seves conveniències.

60. Sigui de qui sigui, aquell precepte sols per desterrar les amistats es propi; contrariament diu establir-se que gran cura en triar les amistats se tingui, però no començar a estimar qui algun dia aborrir poguem; mes Scipió jutjava que, si poch acertats en l'elecció estessim, abans per ella passar deuriem que 'l temps de l'enemistat atendre 'n.

XVII

61. Eixos son els límits que en l'amistat observar-se deuen: que, sent honestes dels amichs les costums, comunicació de tot entre ells hi hagi, de totes ses determinacions sense cap escepció, de tots els seus desitjos; y si per desgràcia l'ajuda dels amichs fins en més justes coses esdevé que necessitin, la seva fama interessant-s'hi o la vida, una mica del recte camí apartar-se, gran pecat no seguint-se'n, necessàries, puix un cert punt fins al qual usar-se de condescendència 's pot en l'amistat hi hà: ni la fama cal menyspreuar, car no poch l'estar be ab tots els ciutadans al bon èxit dels negocis con-

dueix essent cosa vergonyosa per adulacions assolir-ho o per condescendències, mes en cap terme aquella virtut, que more del amor ve a ser, despreuar-se 's podia.

62. Però a Scipio retornant —qui sempre d'amistat parlava— de que 'ls homes més diligents en totes les altres coses fossin que en aquesta, queixava 's: quiscún les cabres que tenia y ses ovelles contar podria, no 'ls amichs, car molta cura en triar aquelles se posa, havent-hi gran descuit en elegir amichs, y indicis certs a conèixer els qui bons a tal fi són, no 's tenen, s'han d'escollir els fermes, estables y constants, dels quals n'hi hà gran carestia y, d'abans no havent-los experimentat, difícils son de conèixer: cal fer la proba en l'amistat, y aixís succeeix que aquesta anticipant-se a n'el judici, no deixa lloch a l'esperència fer.

63. Propi es d'home sabi l'impetu, com d'un carro, el de l'amor contindre, del qual usem, en part, les costums dels amichs probades, aixís com dels caballs després de ja experimentats. La lleugeresa d'alguns, en coses de poca importància mostra 's; altres, qui per un curt interès moguts no fóren, en l'abundància manifesten-se; més encara que alguns s'en trobin per lletja cosa opinant l'interès preferia a l'amistat, ahont aquells que no li anteposin les honres trobarem, magistratures, l'exaltació o el poder, de manera que en balança aquets profits ab la força, comparant de l'amistat no 'ls escolleixin? Molt flaca dels homes la naturalesa n'es pera la tentació resistir-ne d'una dignitat, y jutjen tenir excusa per més que l'amistat deixant aconseguen-la, ja que no sens greu motiu l'han postposada.

64. Per això entre 'ls qui van ficats en pretensions y en els afers de la República molt difícilment amistat s'hi troba. Hont hi hà qui a ses honres les dels amichs prefereixi? deixant això, quina cosa més pesada acompanyar en les desgràcies, y difícil, a la major part no sembla ni facilment se troba qui compartir-les vulgui. Si molt verament Ennius va dir:

L'amich constant se reconeix en l'inconstant fortuna.

Ab tot, dugues senyals hi hà que de flachs y lleugers convencen-los: si a l'amich ells pròpers, desprecien, o mal afortunat el desamparen.

XVIII

El qui en abdues sorts constant se mostra, ferm y inalterable, per home de mena molt escassa, casi be divina, hem de tenir-lo.

65. La fidelitat de la constància n'es el fonament y de la fermesa que en l'amistat cerquem, perquè constància ne pot haver-hi allà hont no hi hà fidelitat. Un geni cal escollir senzill, sociable y dòcil de lo meteix impressionable que qui 'l tria, tot lo qual a la fidelitat pertany; ni un caràcter doble y amagat fidel podrà esser, ni constant y permanent qui no està passionat d'igual manera, ab l'altre per natura congeniant, afegeixi-s'hi que li desplaquin murmuracions, no donant crèdits als que'n duguin: lo qual a la constància, de que tant he parlat, hi correspon.

Aixís aquell principi de que sols entre 'ls bons l'amistat pot ser-hi veritable resulta; puix molt propi del bondadós, al qui també sapient podem anomenar, es heure cura d'aquèts dos principis en l'amistat: el primer que ni ficció hi hagué en ella, ni artifici —puix l'aborrir manifestament cosa més plana es que l'intenció dissimular a la cara;— el segon, que no sols els defectes refusi a l'amich imputats, sinó també que picadiç no sigui o pusturer sempre cavi-lant, y jutjant haver-li faltat l'amich.

66. A lo qual certa tendresa en les costums y el tracte deu sumar-s'hi, d'amistat la més lleu dolçor no sent-ne; ver es que certa dignitat a totes coses l'aplom y lo seriós hi comuniquen però de major indulgència l'amistança deu esser, y més tranquila y franca, a tota cortesia inclinada y a tota fidelitat.

XIX

67. Una qüestió mou-se en aquest lloch, quelcom difícil: si en algun cas les novelles amistats, dignes essent, a les antigües preferir-se's deuen, tal com els poltres solen anteposar als cavalls anyats. Dubitació d'un home indigne, car en les amistats, com en les coses, al

cansament no pot donar-s'hi lloch: les més antigues, com exquisit vi ranci, més agradables són, y verdader es lo que sol dir-se de que moltes lliures de sal, a esdevenir perfectes amichs, han d'esser en comú menjades.

68. No vull, per això, que les noves amistats refusin-se si, com les bones herbes, el fruyt que han de donar manifesten, mes en son lloch les antigües deuen-se mantindre, puix molta es la força de l'antiquitat y el tracte: fins en el meteix exemple del caball, suara mencionat, altre inconvenient no havent-hi, del conegut ab més plaer no servint-se'n ningú hi haurà, que d'un poltre no experimentat, y no sols en aquest, que es un animal, sinó que fins té força l'amistat en les meteixes coses sense vida, y aixís més ens agraden entre 'ls llochs montanyosos y selvatges aquells ahont major temps ens deportàrem.

69. De l'amistat punt capital n'es que 'l superior iguala ab l'inferior, puix una excel·lencia hi hà (per dir-ho aixís) moltes vegades, com la de Scipió ho era en nostra companyia; mes jamay a Philus ni a Rupilius, ni a Mumnius s'anteposà, ni als altres amichs d'inferior categoria, y en cambi a Q. Maximus, son germà, home preclar però de cap manera igual a n'ell, tant sols perquè major en edat li era respectava 'l, y a tots els seus amichs, per sa persona, il·lustres els volia y exalçats.

70. Aixís imitar tots deuen, y fer-ho, tant que si alguna ventatja de sa virtut en conseguissin, de sos cabals, o 'l seu enginy, els parteixin ab sos amichs y comuniquin; y si fills d'humils pares són, si parents tenen pobres d'ànim o de fortuna, les riqueses els hi augmentin y honor y dignitat els donguin. En la comèdia veiem que aquells qui, per son naixement ignorar-se y ascendencia, en esclavatge han estat, quan reconeguts són y fills dels déus se troben o de reys, a n'aquells pastors dels quals per fills molts anys se reputaren encara son amor conserven; aixís y molt més ab els pares certs y coneguts deu fer-se: el fruyt llavors ab major abundància 's cull de la virtut, de l'enginy y de tota excel·lència, quan ab els parents se reparteix més pròxims.

XX

71. Aixís com en el tracte y unió de l'amistat als qui s'uneixen en certa manera ab els inferiors igualar-se's deuen, a-n aquèts llegut no es queixar-se de per sos amichs, en enginy, fortuna o dignitat veure's excedits, contràriament a lo que solen fer de sortir-ne sempre ab alguna queixa, o planyer-s constantment, en especial si poder dir pensen-se alguna cosa per l'amich, sos serveis interposant, haver realisat, o ab algún altre servei: aborrible mena certament es la d'aquells qui sos favors retreuen, dels quals el rebent deu memorar-se'n, y no aquell qui 'ls ha fets a recort treure-ls.

72. Cal, donchs, que aixís com en certa manera els superiors, en l'amistat, abatirs-se's deuen, igualment els inferiors han d'aixecar-se. N'hi han que l'amistat, creients que se'ls menyspreua importuna fan; si be això no més a-n aquells succeeix qui per dignes del tal menyspreu se tenen, a-n els quals eixa aprensió, no sols ab paraules curar se'ls hi dèu, sinó també ab les obres.

73. S'ha de fer, donchs, per l'amich tot quant se pugui y en proporció a la capacitat estigui d'aquell a qui s'estima y ajudar se vol; per enlairada que ta posició sigui mai a tots els amichs en les primeres dignitats col·locar podràs: Scipiò cònsul a P. Rupidiús pogué fer no a son germà Lucius; y encara que tot poguessis fer-ho a ton amich, ses forces fins ahont arriben cal reflexionar.

74. De les amistats deu judicar-se'n quan ja les edats y els genis fermes y assentats estàn, ni els qui de joves aficionats a la pilota foren, o la caça, per amichs han de comptar als qui, per iguals aficions sostindre, estimaren: d'aquella manera discorrent, les dides y els preceptors per dret d'antiguitat una gran benevolença exigirien, y no obstant, d'altra manera dèu tractar-se'ls, si be no s'han pas d'oblidar. No poden haver-n'hi, treta aquella condició de sòlides amistats: a la diversitat de costums diferència correspon d'inclinacions, y aquesta dessemblança moltes amistats trenca; que 'ls bons no puguin ser amichs dels dolents, ni els malvats dels bons, a cap altre motiu obeeix, sinó a ser la distancia entre llurs indicacions y costums la major imaginable.

75. També cal establir en les amistats que un intemperat amor, com succeir moltes vegades sòl, grans utilitats impedeixi entre 'ls amichs. Aixís, a les faules tornant, no haguera Neoptolemus a Troia conquistat, si Lycomedes, a casa del qual criat s'havia, escoltés, qui ab llàgrimes moltes detenir-l'en volia. Imperioses circumstàncies presenten-se a voltes que a apartar-se dels amichs obliguen, y perquè l'absència dur-se no 's sab d'oposar-s'hi, tractar es de natura afcmellada y feble, y per lo mateix a l'amistat no pròpia.

76. Lo que 's demana a l'amich y lo que se li dona, en tots els negocis cal reflexionar.

XXI

Necessària calamitat és moltes vegades, car de les dels sabis a les vulgars nostre rahonament devalla, el rompre les amistats. Sovint els vicis dels amichs no sols a n'els seus taquen, sinó als qui no ho son també, mes sempre aquesta injuria en nostre perjudici 's converteix. Cal llavors, poch a poch aquestes amistats anar deixant, y, segons Cató deia, més desconsir-les que esquinsar-se's deuen, si no es que alguna injuria n'esdevingui insofrible, per la qual just no fora, el no immediatament separar-se'n, ni honrós.

77. Si greu mutació en les costums, com moltes de vegades succeeix, y en les inclinacions sobrevé, o altre partit en els negocis de la República segueix-se (parlant, com indiqui suara, no de les amistats dels sabis, sinó de les més comunes) l'amistança cal fer entendre s'ha deixat, més que en odi no s'es convertida, puix cosa més vergonyosa no existeix que contra aquells ab qui amistosament s'ha viscut haver-hi guerra. Per mon nom, de l'amistat de Q. Pompeius s'apartà, com vosaltres sabèu, Scipiò, per les dissensions que en la República hi hagué, separà's de mon company Metellus, però sempre decorosament ab gravetat, y sens particular enuig va fer-ho.

78. Que entre 'ls amichs no hi hagi discòrdia es lo primer que procurar-se's dèu; si tal cas arriba, emperò, naturalment les amistats haver-se extingit, no ab violencia, aparegui. Deu prevenir-se també que no en crudels aborriments les amistats converteixin-se de lo qual injurioses n'esdevenen, xafarderies y descompos-

tes paraules: eixes, si tolerables son, aguantar-les cal, servant aquest respecte a l'amistat antiga, de manera que aquell en culpa estigui que coment l'injúria, no 'l pacient. N'es de tals vicis y desgràcies un preservatiu y una garantia que no massa prompte a estimar comencem ni als indignes.

79. Mereixadors són d'amistat aquells qui en sí meteixos causa tenen per la qual esser amats: raríssima niçaga! car certament de tot lo bo poch n'hi hà, ni res més difícil es que trobar una cosa en totes ses parts perfecta pel seu genre: alguns en les coses humanes res de bo n'hi troben sinó que de profit els sigui, y dels amichs aquells més n'estimen com dels testiers, dels quals esperen més fruytor replegar-ne.

80. Aixís d'aquella amistat careixen, nobilíssima y molt natural, meteixa desitjable, ni en ells res troben aquesta força fent-los-hi compondre quina sigui y quanta: quiscú a sí meteix s'estima no perquè alguna mercè s'exigeixi de l'amor que 's té, sinó perquè natural es l'amor pròpia, lo qual si a l'amistat igualment no 's refereix veritable amich ja mai se trobarà, puix es aquest com altre jo.

81. Manifestant-se això en les besties y en les aus, en les que neden y les que corren, en les manses y en les feres, primerament que elles meteixes s'estimen—perquè això igualment ab tot animal veig—y després que cerquen y apeteixen, als quals s'apliquin, animals de la seva especie, fent-ho ab desitg y ab certa assemblança de l'amor humana, quant més en l'home fa naturalesa qui ell s'estima y altre 'n cerca, l'ànim del qual aixís ab el propi uneix quasi fent-ne un de tots dos?

XXII

82. Molt injustament, per no dir desvergonyida, la major part dels homes a l'amich de tal manera volen qual ells no poden ser, y lo que en ells no hi troben els amichs, aixó en aquests desitjen; es lo just, no obstant, començar quiscú essent home de bé, y després altre d'igual cercar-ne: llavors aquella constància en l'amicicia, de la qual ja hem tractat, confirmar-se 's pot, tals homes, per la benevolença units, primerament aquells desitjos als quals els demés s'inclinen dominaràn, després ab l'equitat

y la justícia s'alegraràn, y qualsevol cosa l'un per l'altre empendrà, ni mai res sinó honest y recte 's pregaràn, y no sols tractaràn entre ells estimant-se, sinó també s'hauràn respecte: car son major ornament a l'amistat li tol qui d'ella 'n separa aquest.

83. Y aixís pernicios es l'error creient de totes les passions y dels pecats estar oberta la llicencia en l'amistat: de les virtuts aussiliadora per la naturalesa ens és donada, no dels vicis companya, a fi de que si isolada la virtut no podria a-n aquelles coses que més enlairades són arribar-hi junta ab altra y associada hi pervingui, la qual societat si entre alguns homes es, fou o serà, d'aquèts deù esser reputada per sobiràn bè de la natura, la millor y més sortosa companya.

84. Es aquesta—jo dich—la societat en la qual tot se troba lo que 'ls homes reputen desitjable: l'honestitat, la glòria, la tranquil·litat de l'esperit y fins l'alegria, de tal manera que si això 's posseeix, feliç la vida n'es, y careixent-ne no pot ser-ho; puig si lo màxim y òptim volem conseguir la veritat cultivar devem, sens la qual ni amistat ni cap alta cosa desirable assolir-se 's pot: els qui despreciant-la s'imaginen, no obstant, tenir amichs, convencen-se del llur error a la primera seriosa proba d'adversitat.

85. Per lo qual —dir-ho precisa moltes vegades— quan hauràs jutjat cal estimar, no quan ja estimis judicar; si en moltes coses per la negligència 'n som punyits, sobre totes, també en aquesta, al escollir els amichs y en cultivar-los: de posteriors concells servir-nos y coses ja fetes fem, lo qual vedat ens està per antich proverbi. Impedits d'una banda y d'altra per un llarch principi, o fins també per serveis beneficiosos, després sobtadament y al mitg de son curs les amistats, sobrevinguda qualque ofensa, les trenquem.

XXIII

86. Incúria tonta en afer de capitalíssima importància deu esser vituperada en gran manera. De totes les coses —en efecte— cap profit com el que de l'amistat s'en treu es més generalment reconegut: molts, no tenint la virtut per altra cosa que xerramequeria y bona ostentació, la desprecien; altres, un manteniment y adorno moderat agradant-los-hi, riqueses

menyspreuen, contentant-se ab poch; fins les meteixes honres, per les quals tant ferventíssims desitgs mostren alguns, quans n'hi hà qu'en tal manera odiant-les per la cosa més vana no les tenen, y lleugera² y moltíssims n'hi hà també qu'en res estimen totes les altres coses que a n'alguns admirables són. Mes tothom en l'amistat d'igual manera opina, aixís els qui en el govern de la República s'ocupen, com els qui en la ciència de les coses s'adeliten y en l'estudi, igual que'ls retirats qui a son negoci unicament atenen; y —per fi— si en alguna cosa com a racionals portar-se's volen els qui als plaers estàn abandonats, no ser vida la d'amichs desamparada jutjent-ne.

87. L'amistat s'estén —en efecte— per la vida de tots, ni ho sé com, cap manera consentint de viure que d'ella estigui exent: suposem fins un home de caràcter tant insociable y desabrit del comerç fugint dels homes y de sa companyia, aborrint-los com fou —segons he sentit dir— Timó d'Athenes: inclus a n'aquest impossible li serà passar-se'n sens algú a qui el vert de la seva asperesa vomitar-li; d'això clar judici s'en faria si succeir pogués que algun déu, del tracte dels homes separant-nos, en lloch solitari ens coloqués, hont ab l'abondància més grossa tantes coses ens donessin quantes apeteix natura, mes totalment de la vista s'ens privés dels homes.

88. Qui tant dur hi hauria qui aquella vida sofrir pogués y no li'n tregués la solitud de gosar-ne aquells plaers tota alegria? Molt cert es lo que a nostres majors he sentit referir —qui d'altres ho escoltaven— que'l tirentí Archytes dir solia que si algú, als cels ascendint, tot sol la natura del món clarament vegés y de les estrelles l'hermosura, molt gust en tant admirables coses no'n rebria, les quals, si un altre tingué a qui contar-les, goig infinit li donarien: aixís la naturalesa l'isolament refusa, a tot hora un sosteniment buscant, el qual, si un gran amich es, la delícia més dolça de la vida 'n deu esser reputat.

XXIV

Donant-nos la naturalesa ab tantes de senyals a entendre lo que vol, lo que cerca, lo que

fretura y apeteix, no sé perquè hi tanquem les orelles, ses amonestacions no ohint-ne. Veritat es y de diverses maneres l'ús de l'amistat y moltes causes d'ofensa y de suspicacies dona, l'evitar les quals, desfer-les o aguantar-les, es del sabi: aquella sola deu soportar-se, ofensa, de la qual la veritat en l'amicicia y la bona fè 'n depengui, car deuen avisar-se els amichs moltes vegades, y fins rependre's, y això amistosa-ment s'ha de portar quan ab benevolença es fet.

89. Mes no sé com resulta cert lo que mon predilecte en l'*Andrià* hi diu:

La complassència amichs, odís veritat engendra

Amarga certament la veritat n'es perquè d'ella l'odi n'esdevé, al qual verí de l'amistat pot dirse-n, però molt pitjor es l'afalach que, ab els vicis tranzigint, als amichs deixa enfonsar-s'hi, si be la culpa més grossa en el qui desprecia la veritat està, en l'error per l'adulació ofegant-se. La major cura y diligència —donchs— cal en això tenir: en primer terme que duresa l'amonestació no dugui, y després que la repressió sigui sens afront; en la complassència —car gustosament de la paraula 'm serveixo de Terentius— cortesia hi hagi, desterrí-se'n l'adulació que, del vici essent companya, no sols d'un amich es indigna sinó de qualsevol home honrat, car de ben diferenta manera ab un amich que ab un tirà cal viure.

90. D'aquell qui les orelles a la veritat, per no escoltar-la de sos amichs, les tanca, ja pot desesperar-se 'n el remei. Ben sapiguda es de tots, com tantes d'altres aquella màxima de Catò: *més deuen alguns a sos crudels enemichs que no pas als qui presentant-se com amichs dolcíssims mai la veritat els diuen y aquells moltes vegades*. Gran follia es també en els qui son amonestats, els quals, no sentint com sentir deurien, causen-se pena de lo que no degueren, puix, no dolent-los-hi l'haver pecat a gran tort ser-ne represos duen, lo qual contrariament succeir deuria planyer-s del defecte y de la correcció alegrar-se-n.

Trad. per LLUIS NICOLAU Y D'OLWER.

(S'acabarà).

Al Eugeni d'Ors

Glosa en amor de son "Glosari"

APOMELLO totes les simpaties de mon cor per posarles damunt d'aquest volum primer del «Glosari».
 ¡Maravella de cada dia, glosa esperada y assaborida am delicia, flor de noucentisme, flor d'imperialisme, arbitrarietat d'alta norma, troballa qui 'ns sobtares l'esperit bellament, deixant-lo tremolós de joia com après la visió d'un gracil vol d'aucell en les cèliques diafanitats, aquí us retrobem, y sou encara, maravella de cada dia y de tot instant!

¡Maravella de tot instant y guia en tot instant, oh quin amor! ¿Maravella y guia, altra cosa que amor poden dur-les? ¡Quin amor ens cal per l'amor que 'ns dones «Glosari»!

¿Y per la bellesa que 'ns duseu? ¡Roses, roses d'entusiasme!

¡Y que les roses, en odorant cascata, tombin damunt les mans d'Eugeni d'Ors també! ¡Eugeni d'Ors, glosador nostre, roses, roses per aquell amor de dedicatòria a Erasme, gran vividor de les idees del siscentisme!

¡Erasme! ¿Coneixèu 'ls retrats d'Erasme que pintà Hans Holbein? Dos n'hi hà entre ells sobremanera admirables: Erasme escrivint y Erasme en meditació.

Erasme, segons Holbein, escriu devora un pompós y florit cortinatge, y du als dits bagues d'esquisida traça. ¡Oh, ¿no fora, per ventura, cada una d'aquelles bagues, bella memoria de qualque aspiració de civilitat, de perfeccionament, de norma, qui vibrà en aquell subtilíssim y complexe esperit engendrador insigne de l'«Elogi de la Follià»?

Erasme, segons Holbein, al meditar reposa la mà esquerra damunt d'un llibre overt com marcant la ratlla a continuar. Erasme en aqueix retrat es vell, vell y xuclat de les inquietuts, y d'aquell seu viure àvid. De les bagues esquisides d'antany, ja 'ls seus dits cap n'ostenten. Mes, ¿Erasme es laç, decaigut, florit en son esperit l'apatia senil? ¡Oh no! Erasme, àvid encara, llegeix, y encara de lo llegit n'heu delicia alta y pura; medita en inquieta quietut...

Eugeni d'Ors ama també 'ls pomposos y florits cortinatges, ama 'ls bells mobles y les belles flors, y les belles estàtues, y ja, la primera бага d'esquisida traça, memòria potser del primer seu neguit de civilitat, de perfeccionament y de norma, bellentorna 'l dit mitjà de la seva mà esquerra... ¡Mà esquerra d'Eugeni d'Ors, Deu nostre Senyor te guardi sens tremolor, per les hores de vellesa, quan, encara ni laçitut, ni flor de senil apatia hagin presa possessió d'aqueix esperit viril y noble. Deu te guardi mà esquerra per marcar la ratlla a continuar mentres el seny mediti, inquiet en la quietut, en alta y pura delicia!

Y ara, ¿vosaltres qui coneixèu y amèu 'l «Glosari», heu vist com els noms dels homes y 'ls noms de les coses hi son posats a faigó de noves pedreries en l'or magnífich d'aquella singularíssima prosa? ¿Y, us heu ja adonat de que Eugeni d'Ors, es un prodigiós orfebre dels adjectius? ¡Rar tresor els adjectius! ¡Rar y maravellós, quan es dòcil a l'albir d'un artista com Eugeni d'Ors!

Y a vosaltres els qui no coneixèu, y perxò no amèu 'l «Glosari», jo us diré com el «Glosari» més que un llibre es un palau per les ànimes...

Se fonamenta en la roca viva, y, tant els murs s'enlairen, que en tot dia que fassi té finestres a la claror...

¡Entrèu-hi ànimes qui 'l desconeixèu, entrèu-hi en el palau del «Glosari»! ¡Segur estich que com jo, apomellarèu després els vostres entusiasmes y 'ls hi verçarèu en ofrena!

¡Oh, per poch aprop que us hi posèu, ja heu de sentir un galant, un subtil, un profundíssim parlar qui us invita a passar la portalada... Mestre Raimond Caselles es qui us parlarà fora del palau, y jo us dich que si a mi no m'creguessiu, pensant que 'ls meus mots fossen dits en parcialitat, ell us esvanirà tot dubte y tota recança.

Poema

EN l'igualtat, en la monotonia de la vida quotidiana (figurem-nos eixa monotonia com un desert), hi han oasis anyorables. Talment en l'igualtat dels jorns feiners de la setmana, s'hi espera la claror de les festes. Aqueixa igualtat, té, no obstant, son encant: un s'abandona delitosament al viure fàcil de tots els dies, a la llisquenta placidesa dels jorns semblants, y un descobreix, entre la calma sobirana, joiells d'espirtual dolcesa qu'en altres jornades agitatedes passen desapercebuts.

Jo veig les diades monòtones com els carrers d'una ciutat grisa, o com carreteres llarguissimes devall d'un cel plujós; l'ànima hi camina abstreta, somniant... somniant... Pensa... tal volta ab la fontana que remoreja bosch endins, tal volta ab el brollador d'un senyorial jardí. L'ànima veu, dibuxant-se llanguidament en la grisor, una imatge única, augusta... y segueix son romiatge sota la benedicció que li donen els negres vels de la noble visió, al ser agitats pel vent. L'ànima sent, sota'l cel plomós, primaverals musiques y aleteig d'aucells y murmuris de fullatge, y aspira flayres subtils.

Es la monotonia quotidiana com una mar quieta y incolora, d'horitzons somniosos vers hont hi vaga l'esguart; l'esperit hi interroga vanament per quin indret hi eixiràn les verdors de l'illa desitjada; si qualche gavina plana per demunt de les aigües, es ab vol silenciós y incert, y l'ànima va silenciosament en sa lenta nau.

Eixa mar besa extenses platjes desertes y per elles va l'ànima com un caminant perdut. Debades hi espera que la mar envihi allà maravolloses desferres de naufragis. — La monotonia quotidiana emprò es dolça com claror de la lluna demunt d'un estany.

XAVIER VIURA

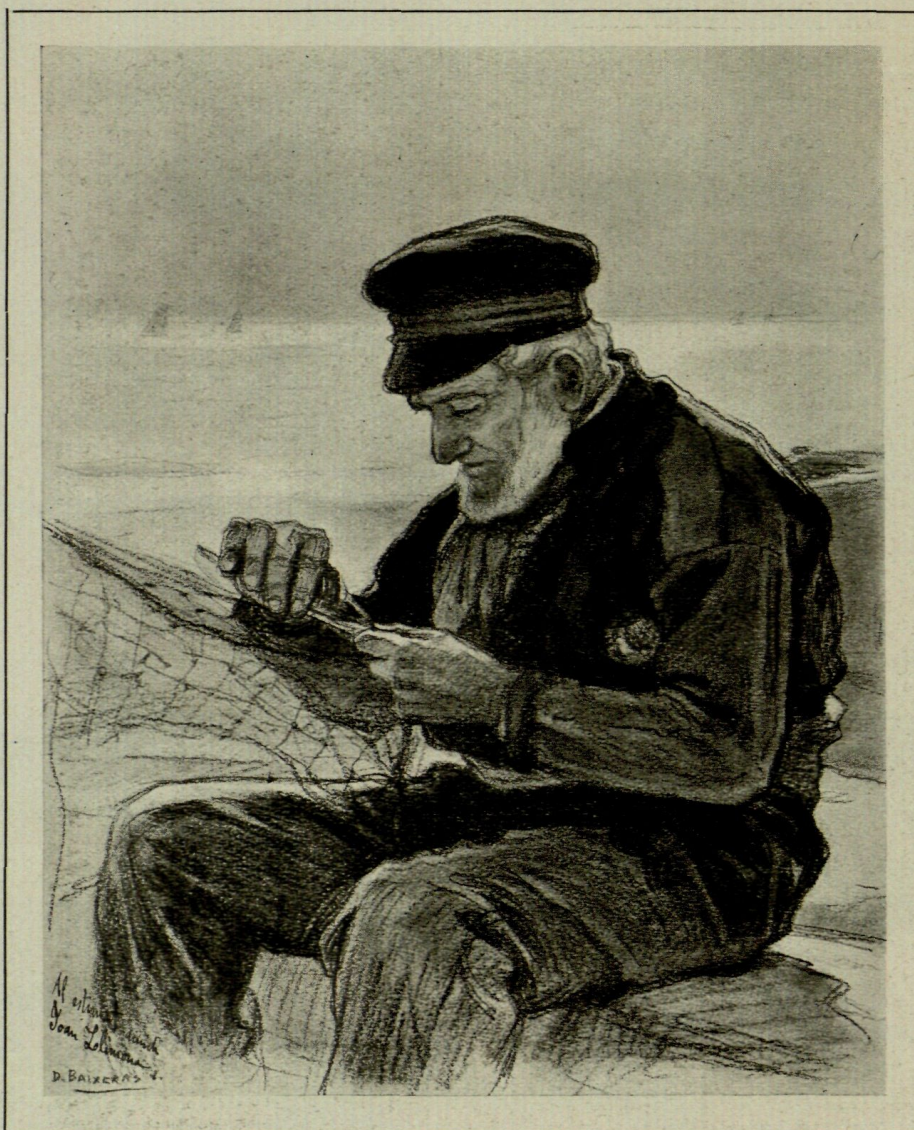

"ULTIM ADEU"

Joan Llimona

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

"PESCANT"

Dionís Baixeras

Dionís Baixeras

AQUET pintor es un dels que viuen la vida de la nostra terra; sempre, desde sos començos ha tingut trassa pels arrenjaments; cap com ell sab compondre un quadro, principalment com a agrupacions. Els pintors d'escènes marines dels països del Nort varen obrir-li

els ulls per fer la gent de casa, y tota la seva gracia en fer *el quadro* l'ha esmersada en fer interessanta la vida marinesca de nostres platjes; y en açò es aont se mou millor, puix té necessitat per eixir ayrós de sa feina, d'haver vista l'escena que vol pintar; y la veu tant be y es tant penetrant y candorosa sa mirada que totes ses obres atrauen per una gran y plàcida bondat.

Ed.

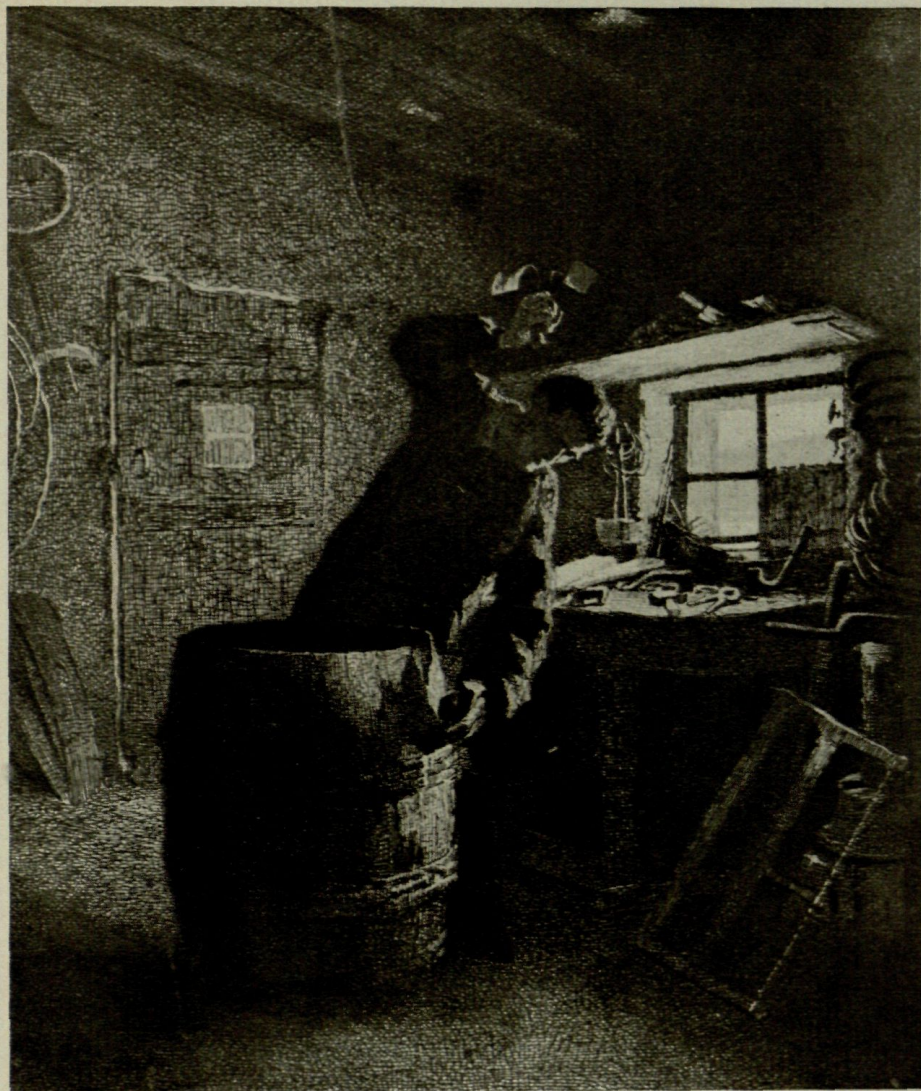
Frère

DESPRÉS de la tongada dels acadèmichs francesos va venir la reacció ab els anomenats pintors realistes; y com tota novetat apassiona y d'això en ve la exageració, el realisme que es en sí bo, y que

venia a tò pera desenbafar-nos del encarcament acadèmich, va caure en aberracions que produïren un'altra reacció en contra ab la conseqüent abominació y excomunió del anterior sistema, caient el nou en els meteixos pecats..., demostrant-se aixís com cal veurer ab fredor les coses y aleshores sura el bó de cada novetat, y aixís s'en treu la bona lliçó.

La mostra que donem d'un dels primers realistes, «Frère» nos ensenya com reproduint ab tota realitat una senzillíssima escena, se pot causar una fonda impressió estètica.

La llum, la vida de la figureta que trevalla ab tant d'afany; la veritat de forma dels més xichs detalls, fan un conjunt plè d'art y d'interès gens ni mica vulgar.

"EL BOTER"

Frère

Pintor francès del XIX
«un iniciador de l'escola
realista».

FAMÓS RETRAT D'UN CAVALLER
ANOMENAT "LA GARDE"

Rembrandt

Coses assenyalades

LA POLÍTICA CATALANA actualment atravessa un període de fonda y vital agitació, que si be es interna, amagada, per la general massa popular, no deixa de presentar de quan en quan, algunes mostres d'aquella feconda y forta revolució íntima en que's mou.

Dues d'aqueixes mostres, se son ofertes durant el passat mes y han constituït la nota més vibrant y apassionadora de les multituds catalanes: els dos discursos que En Cambó y En Carner han pronunciats, explicant l'estat extra-parlamentari del projecte de llei d'Administració local, y l'acció de la Solidaritat respecte d'ell.

Aqueixa futura llei, que tant ha de revolucionar la fonamental vida política espanyola; ja accentuant sa decadència —si son certs els pessimismes d'En Carner,— ja dirigint-la cap a una positiva regeneració —si 's realisen les esperances d'En Cambó— es avui la garantia ferma de la normalitat política de Catalunya; d'aqueixa nova ordinació local, depèn de que 's vigorisi ab la sava pura de la vera espontaneïtat popular, l'organisme avui tan corromput y estèril dels municipis y províncies, únich fonament de la prosperitat general de l'Estat.

Y aqueixa esperança de lo que pot ser, aqueixa fonamentada il·lusió de lo que serà la llei citada es la raó primera, de l'actitut de franca transacció d'un ben entès oportunisme, que alguns califiquen de ministerialisme, y que si 's vol no trobem sigui avui cap retractació de principis, en que s'ha col·locat la fracció avui més forta del moviment catalanista. Moltes altres parecudes circumstàncies ha atravesat ja aquella meteixa fracció, y que momentaniament la feien aparèixer com a abdicadora d'ideals enlairats; mes després han vingut els fets, que ab sa indiscutible primacia de convenciment sobre les vagues declaracions

y temences, han demostrat que la seva política era de previsió y la subtil vidència.

Que a la llum del major bé obtingut se puguin fondre prest recels y desconfiances.

M.

LA «SOCIETAT D'ESTUDIS ECONÓMICS» obrí una Informació Pública sobre la *Necessitat de crear Banca Catalana*. Hi concorregueren, llegint-hi molt remarcables informes, els nostres més distingits conreadors de les ciències econòmiques y financeres. Molt numerosa fou la concurrència que assistí a totes les sessions. En la darrera el sabi catedràtic d'Economia Social y Política aranzelaria dels E. U. C., D. Guillem Graell, donà a conèixer un treball importantíssim. En ell hi desenrotllà 'l tema objecte de la Informació d'una manera tant àmplia y tan profunda, que causà veritable sensació a l'auditori.

Donat l'èxit d'aquesta Informació y jutjant per nostra part que les conclusions aprovades com a conseqüència de la meteixa han de tenir una transcendental influència en el pervindre de Catalunya, en el cas d'esser portades a la pràctica, hem cregut convenient encarregar a un dels nostres col·laboradors la redacció d'un treball sobre aqueixa materia, per oferir-lo, en un dels números pròxims als llegidors d'aquesta Revista.

”TANNHÄUSER” AL LICEU. — Recordem ab certa vaguetat algunes representacions d'anys enrera d'aquesta magnífica òpera de Wagner. Aleshores dirigia l'orquestra el mestre Goula (*padre*) o qualsevol *maestro* acabat en *ini*. S'exhibia al primer quadro un

B
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

teló en que 'l públich hi veia pintada la gruta de Venus perquè l'argument aixís ho indicava, y la decoració de la vall de la Wartburg se reduia a un arbre inmens que talment semblava que fossim al quint acte de «L'Africana». Un públich bonminyó s'entusiasmava ab el brassejar del *padre* o l'acabat en *ini*, el qual dirigia 'l final de l'obertura de cara al metall gros, fent-lo sonar en grans esclats. Y 'l final se repetia. S'escoltaven ab poch interès algunes escenes ben importants —malgrat retallar-les considerablement,— perquè 'ls oients res entenien de lo que deien els personatges, y s'esperava ab impaciencia la romança de la estrella, corretgida y aumentada molts còps y 's subratllava ab un *bravo* l'aditament d'un calderó estrafalariament arbitrari y l'aparició indeguda d'una pintoresca *fermata*.

D'aleshores ensà quin cambi més notable! Ara que 'l pobre pelegrí es aparegut a la nostra escena després d'uns quants anys d'ausència, poques coses ens han recordat aquelles representacions que vegerem als primers temps de la nostra juvenesa. Unicament els chors se recorden de tant en tant de desafinar, *quandoque bonus Battistini dormitat*, remembrant-nos els llochs ont Wagner s'era desaturat dels calderons, y tal volta en les llotjes les mateixes senyores d'avans, —ara un xich revellides— sostenen semitonades converses que s'assemblen tant a les d'aleshores com les butaques actuals a les de vint anys enrera.

Per lo demés el «*Tannhäuser*» sembla nou. Ara cap mestre s'es assegut a la cadira de director, sinó que devant del faristol hi es romàs dret durant les 3^h 25^m que dura la representació, un veritable *hofkapellmeister*. En Franz Beidler, un suïç alemany, de 35 anys, ros, ben plantat, el propi marit d'Isolda Wagner, la filla del genial creador del drama líric modern.

El públich no ha pogut fer repetir la cèlebre obertura per raó de que en la edició de París qu'ara s'ha donat, aquella s'enllaça desde després de la repetició del himne a Venus ab la primera escena anomenada el *Venusberg* que havíem sentit ja a Barcelona en alguns concerts. Tampoch han fet repetir la romansa de l'estrella, perquè En Battistini, ab tot y la seva celebrat, no 's permetia tantes llibertats com altres intèrpretes del Wolfram d'Eschinbach, o perquè 'l públich estava fadigat després de l'audà-

cia inaudita de la Pasini Vitale —l'encantadora Elisabeth,— fent-nos sentir, —nosaltres mai li agraiem prou— *tota* la pregària qui precedeix la romàntica escena.

Del major interès qu'han tingudes les derres representacions del «*Tannhäuser*» comparades ab les d'avans ne responen uns quants anys de prèdiques y publicacions de la «Associació wagneriana», el nòm de la qual es just fem constar aquí, ara que l'empresa del Liceu s'es decidida a fer una temptativa un xich seriosa a favor de Wagner y que 'l públich ha respost plenament.

Ara sols una cosa manca perquè sia completa la satisfacció deguda al gran poeta-músich, això es: que la seva obra poguessim sentir-la cantada en nostra pròpia llengua com la senten en la seva pròpia els públichs de París, de Milà, de Berlín y de Sant Petersburg. Així sentrealtres notables ventatges no 'ns veuriem condemnats a-n aqueixes pintoresques traduccions italianes, —les anomeno aixís per di'ls-hi quelcom,— que fan dir als personatges del drama coses tant estrafalàries com la que diu Wolfram a Tannhäuser, el qual se té de sentir anomenar *pelegrin cortese*, y té de dir a l'altre, *gentil cantore*, quan torna de Roma laç y esparracat.

No-res-menys tot y obligats a esser tributaris de la llengua italiana en nostra escena lírica, tot y esperant el dia en que tinga una completa aplicació la obra de la «Wagneriana» dotant-nos de fidelíssimes traduccions catalanes de Wagner, no 'ns cal sinó felicitar-nos de que s'hagi demostrat palesament el gran interès que desperten, quan se prenen de bona fè, aqueixes obres considerablement allunyades del patró *òpera*.

Wagner en «*Tannhäuser*» segueix encara en molts llochs les petjades un dia triomfals de Meyerbeer, però l'idea qu'engendrà en sa imaginació poderosíssima eixa nova conjunció de totes les arts qui s'anomena drama líric, sorgeix potent de la seva inspiració samfosa en la deü inestroncable y pura de la llegenda. Per això Wagner al costat de fragments melòdichs a la italiana ha pogut fer brollar de sa ploma el tercer acte d'aquesta obra seva, prodigi de la més alta emoció lograda per medis relativament simples.

Per aquesta raó, y per tractar-se d'una obra que en sos fragments de menys valor artístich,

se fa interessant a l'orella per l'abundor de la més noble melodia, es que s'ha arribat a imposar al públich, malgrat les reformes de París qui allarguen considerablement tot el primer acte y malgrat no haver-se fet els talls de consuetut.

Una gran part de l'èxit correspon a l'execució qu'ha sigut de les més notables qu'una obra de Wagner hagi obtingut a Barcelona, y digna pariona de la que obtingué fa poch *La Valkyria* dirigida pel mestre Kaehler y interpretada en sa part principal per una artista de tant talent com la Margot Kaftal. Posats a parlar de l'èxit de *Tannhäuser* cal cedir el lloch d'honor al mestre Beidler qui ha portat la orquesta y tot el conjunt ab gran acert, demostrant esser un dels pochos destinats a salvar la pura tradició wagneriana en la interpretació pel seu talent y l'energia ab que sab conduir els elements a les seves ordres, malgrat se tracti d'una orquesta poch formada encara com la del nostre Liceu.

Entre 'ls cantants cal concedir el primer lloch en l'interpretació al tenor Vinyas, fill il·lustre d'una població catalana; no creiem que's pugui arribar a gaire més altura en la escena del relat del pelegrinantge de la que En Vinyas assoleix. El altres cantants no han desdit. La Pasini Vitale ha fet una Elisabeth plena de joia en el segon acte y de santa unció en el darrer; no sols ha contribuït ab l'espendor de la seva veu a la interpretació sinó ab la bellesa del seu gest y 'l poder mirífich del seu esguart brillant; ha demostrat també un cop més sentir y comprendre l'essència del drama wagnerià. D'En Battistini no cal parlar-ne; ha lluit ses facultats vocals, encara que fent-se transportar per amunt els fragments de més lluiment, y ha vestit el personatge ab sobrietat, justesa y elegància. Y no 'ns desacurem d'esmentar el baix Nicoletti Kormann qui 'ns ha ofert el primer «landgrau» que nosaltres recordem a Barcelona, sencer en la part de cant, y presentat ab dignitat.

Caldria parlar del decorat nou dels senyors Junyent y Vilumara; però no 'l trobem a l'altura d'altres obres dels meteixos escenografs. Ab tot son notables la bauma del primer quadro y 'ls primers termes de la Vall de la Wartburg, bellíssims de composició y de color, però que palesament no enllassen ab el teló de fons; talment semblen pintats uns y altres per distintes escenes. Els quadros del rapte d'Europa y la

seducció de Leda no son pera acreditar la propietat de la presentació. No-res-menys en això y en tot lo demés, com els moviments de les masses, etc., s'ha notat una bona voluntat y un esforç que sens dubte han contribuït a fer d'aqueixes simpàtiques representacions un èxit com d'anys no s'havia vist al nostre Liceu.

EMILI VALLÈS

TEA TRE INTIM. — L'Adrià Gual es un marvellós exemple de voluntat y constància. Ell va dir-se un dia: ¿Si no tenim el teatre que tots voldriem, què'ns detura el fer-lo?

Y com que'l secret del seu obrar es un ferm convenciment de qu'en el món no hi hà res impossible, ell va emprendre's la tasca de fer un teatre.

El «Teatre Intim».

Qu'es com si diguessim el teatre de l'Adrià Gual.

¿No trobèu una bella cosa això de que un home fassi ell tot sol un teatre y que'n siga l'ànima y la vida?

Sí, jo sento aquell frissament de la primera emoció y aquell entusiasme ab que fou saludada l'obra de l'Adrià Gual quan el «Teatre Intim» inaugurà les seves sessions; jo recordo exactament els elogis que pública y privadament varen fer-se, y fins recordo la fórmula d'aqueixos elogis.

Heus-aquí tot, *fórmula d'elogis* y res més. Cap anhel, cap iniciativa que vingués a empenyer y estendre y multiplicar la de l'Adrià Gual.

Després s'ha parlat de Teatre municipal, d'intervenció de la joventut, de la necessitat de noves orientacions, d'urgència d'un teatre complert y definitiu.

Y s'ha divagat molt a propòsit d'això quan potser la solució de tot està no més en el canvi d'una paraula.

¿Perqué si diem «Teatre Intim», no podem dir, Teatre Català?

Mirèu, sols ajudant a-n En Gual tots una mica, ja estaria feta la transformació. Ell prou va ensenyar-nos el camí a seguir, però nosaltres al seu entorn no férem res més que música de paraules y soroll (diguèu-ne èxit si us plau més aqueix mot).

Però 'l «Teatre Intim» cloqué les primeres sèries sense verdader resultat pràctich.

Però mirèu l'Adrià Gual com no torna en-
rera. Ell, ara escullint la preciosa oportunitat
del moment, ha represes les tasques del seu
«Teatre Intim».

Y ha tornat a dir-se: ¿Si no tenim el Teatre
que tots voldriem, què 'ns detura 'l fer-lo?

Sembla que les paraules d'En Gual comensen
a trobar ressò entre nosaltres.

La nova sèrie de representacions de l'Intim
a Romea ha sigut molt ben acullida.

Son aires d'altres teatres estrangers els
que 'ns ha dut l'Adrià Gual; teatre francès,
teatre anglès, teatre italià, teatre alemany.

Renovació.

En la primera d'aqueixes representacions
vegérem «Barateria» (drama en dos actes, de
André de Lorde y Masson Forestier), «Pèl de
Panotxa» de Jules Renard y «La mà de mico»
de W. W. Jacobs.

En la segona «La fiaccola sotto il moggio»
de Gabriele d'Annunzio.

No hem de parlar d'arguments, ni hem de
fer la crítica de les obres, ni hem de dir res de
l'interpretació.

Apuntarem únicament una lleugera con-
seqüència general de la tasca del «Teatre
Intim».

Si a l'obra de l'Adrià Gual hi cooperés
tothom, se li donaria forsa de col·lectivitat y
s'auriolaria de prestigi la figura del director.

En Gual aleshores tindria també més inde-
pendència, y podria triar els autors, els actors
y fins els traductors que més convinguessin a
la seva tasca.

Y joh com guanyaria aleshores el seu tea-
tre!; ¡ab quina facilitat podriem fer aquell cambi
de noms de que parlavem avans!

Fora definitivament arribada l'oportunitat
d'un edifici, més encara d'un palau pel nostre
Teatre Institució.

J. M. LOPEZ PICÓ

CANÇONER SELECTE.—D'un article de
La Catalunya traduim els següents para-
grafs referents a-n aquesta publicació novament
començada, y l'importància de la qual difícil-
ment se podria comentar en termes més justos

de lo que ho fa en les planes d'aquella Revista
un nostre amich y col·laborador.

«Aquest Cançoner emprès y dirigit pel conegut crítich musical Joaquim Pena, té un plà
vastíssim, puix se proposa publicar no menys
que 'ls *lieder* y cançons de tots els més impor-
tants músichs alemanys, belgues, francesos, rus-
sos, italians antichs, y ademés les cançons po-
pulars dels països qui més han conservat en
els plechs variats de sa ànima col·lectiva
aquest tresor de sa nadiua idealitat artística.
No cal dir, donchs, els molts anys de vida que
li desitjem perquè pugui realisar sens treva
tant interessant com trascendental programa.

»Mancava una adaptació a la nostra litera-
tura musical catalana del *lied*, d'aquest genre
artístich tant especialíssim d'Alemanya y que
malgrat ses analogies ab altres genres sem-
blants com la *chanson* francesa, la *romanza*
italiana, la balada, l'antich *air*, es inconfondible
ab tots ells, per ses caràcters de concisió,
de simplicitat expressiva, d'ingenuïtat espon-
tània en la forma melòdica, aliada a una idea
poètica pura, sense ornaments, impregnada
d'un cert humanisme y d'ingènua sentimenta-
litat.

»Tot y essent el *lied* una obra en apariència
poch important, ja per ses dimensions, ja per
son meteix caràcter artístich, com una petita
flor qui s'obra en el reculliment d'ignorats jar-
dins, no-res-menys simbolisa ella sola un gran
moviment literari y artístich, tota una resurrec-
ció vivificadora d'un món de poesia, quasi
oblidat.

»El *lied* d'origen palesament popular, aixís
desde 'l punt de vista poètic com musical, ve
a esser en aquest aspecte com el símbol, el
fonament del gran moviment romàntich ale-
many, el que més s'es mantingut dins d'un cert
classicisme de temperament, no deixant-se dur
cap a sensibles exageracions y nebulositats
sentimentals com el romanticisme francès.

»Aquesta renovació de la literatura pel po-
pularisme, que venia a esser el *nacionalisme*,
la reacció de l'Alemanya mitgeval, indígena
contra l'invasió artística francesa del segle XVII
tingué son punt de partida, en la cançó popu-
lar, en el tresor, encara no trovat ni cercat de
la poesia anònima nacional, de la que aquells
grans crítichs y grans poetes del període he-
ròich de l'Alemanya romàntica, podriem dir,

saberen descobrir, y assimilar-se'n ab l'excelsa intuïció del geni, el sentiment íntim.

»L'adveniment del *lied* de Goethe, y la creació de la sinfonia moderna, heusaquí, diu Ernst, dos fets de capital importància en el terror artístich, que 's produeixen en els últims trenta anys del segle XVIII.

»Els *lieder* dels grans romàntichs alemanys, de Goethe, Uhland, Korner, Arnndt, qu'ab llur pregona simplicitat havien de renovar intensament tota la poesia lírica alemanya, necessitaren per llur meteixa essència, per no esser com una bella flor sens perfum y sens l'encant del dolor, el màgich comentari de la música. Si la poesia y la música com diu Schuré, son dues germanes qui no desenrotllen tota sa bellesa més que donant-se les mans, en cap cas es més veritat aquesta frase que en aqueixa poesia y música dels *lieder*, fetes per l'intimitat y 'l sant reculliment de l'esperit, vivint especialment de les més recòndites vibracions del sentiment, fruit reposadament ab la serena contemplació de la menys profanada idealitat.

»Aixís no es estrany que tot seguit els més grans músichs alemanys s'apoderessin també àvidament y ab fruïció d'aquell tresor de poesia qu'anaven prodigant els més grans poetes.

»Eren dues internes forces espirituals qui al trobar-se en l'ample camí de bellesa se juntaren y empengueren gloriósament ab nou delit llur divina ascendència.

»Desde Beethoven, qui ja tingué la primera intuïció, quasi l'idea conscient d'aquesta nova forma musical,—puix creiem que les melodies de Haydn y Mozart, en general, son més aviat *airs*, en el sentit clàssich de la paraula,—fins a Wagner, Brahms y 'ls més grans alemanys moderns, tots els déus majors de la música han deixat divines concrecions de son geni en immortals *lieder*, aqueixa delicada y subtil exhalació de l'ànima alemanya.

»Y aquest *lied* alemany, qui per sa força íntima, per sa maravellosa virtut poètica fecundadora ha anat penetrant y produint a l'ensemps noves floracions artístiques d'igual genre en els altres pobles cultes, en cambi entre nosaltres no sols no ha produït cap nova adaptació o assimilació, sinó que ni sisquera es prou conegut en ses formes y manifestacions originals, si be aquest primer coneixement es quasi condició precisa d'aquella adaptació o assimilació.

»Contribuir, donchs, a-n aquesta general difusió entre 'l nostre poble, dels impecables models de *lieder* alemanys, y fins d'altres països, es a lo que tendeix aquest *Cançoner selecte* qu'acaba de publicarse, y al qual se pot aplicar aital qualificatiu baix tots conceptes, puix verament resulta una publicació qui honra al seu patrocinador y al poble hont veu la llum.

JOSEPH MARTÍ Y SABAT»

FAYANS CATALÀ

PARFUMERIE AUX FLEURS

SANTIAGO SEGURA (S. en C.)

Corts, 515. BARCELONA. ——— Sucursal: Major, 13. GRACIA.

Reproduccions de Museus + Vidres
Objectes d'art + Terres cuites
Ceràmica + Porcellanes, etz., etz.

Plaques angleses CADETT

— Nova emulsió ROYAL STANDARD —

Les millors y més sol·licitades plaques del món per ses condicions de
Rapidesa + Transparencia + Vigor + Finura de gra
Homogenitat + Resistencia al vel + Inalterabilitat

REPRESENTACIÓ EXCLUSIVA
PER ESPANYA

FERNANDEZ Y CARBONELL

Cosmos Fotogràfico: Rambla Canaletes, núm. 1

BARCELONA

~ Proximament aparició del nou catàlech il·lustrat. ~

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

BIBLIOTECA DELS GRANS MESTRES

OBRES COMPLETES DE SHAKESPEARE

VAN PUBLICADES

Julius César, trad. d'En S. Vilaregut.

Antomin y Cleopatra, trad. d'En Francesch Torres y Ferrer.

El somni d'una nit d'istiu, trad. d'En Joseph Carner.

EN PREMPSA

La festa dels Reis o lo que vulgheu, traducció d'En Carles Capdevila.

Macbeth, trad. d'En Diego Ruiz.

La fréstega domada, trad. d'En J. Farràn Mayoral.

EN CARTERA

Hamlet, trad. d'En Miquel dels Sants Oliver.

El Mercader de Venecia, trad. d'En J. Puig y Ferrater.

La tempesta, trad. d'En J. Vives Pastor.

El rey Lear, trad. d'En Albert Albert Torrellas.

CONCELL DE CENT, 321

ESTABLIMENT PREMIAT AB MENCIÓ HONORÍFICA EN 1905
Y MEDALLA DE PLATA EN 1906, PER L'EXCM. AJUNTAMENT

DESPATX CENTRAL: BRUCH, 40 Y CASP, 37
BARCELONA

Venda de

carn de bou, vadella,
moltó, bè, cabrit,
gallina, caça fresca
= y verdures =

Repartiment especial
a domicili

SUCURSALS:

SANT ANTONI, 15 : GRACIA

PROVENÇA, 574 : S. M.

DIPUTACIÓ, 284, CANTONADA LAURIA

MERCAT DE STA. CATERINA:

TAULES 98, 99, 100 Y 4 DEL PASSATJE

EMPORI

REVISTA CATALANA MENSUAL

Monografies científiques. - Estudis crítics. - Noves y resums de la vida cultural catalana.

COMISSIÓ DIRECTIVA Y ADMINISTRATIVA

GERENT

D. Eduart Calvet, Diputat a Corts

DIRECTOR

D. Francesch de P. Maspons y Anglasesell

DIRECTOR ARTÍSTICH

D. Joan Llimona

REDACTOR EN CAP

D. Emili Vallès y Vidal

ADMINISTRADOR

D. Albert Albert y Torrellas

PRINCIPALS COLOBORADORS

Alcover (Mossèn Antoni M.^a)
Alcover (Joan)
Alomar (Gabriel)
Alòs (Ramón de)
Bofarull (Mossèn Jaume)
Bofill y Matas (Jaume)
Cambó (Francesch)
Carner (Joseph)
Carreras y Artau (Tomàs)
Casanovas S. J. (Ignasi)
Casellas (Raimond)
Comas (Ramón N.)
Coroleu (Wifret)
Costa y Llobera (Mossèn Miquel)
Duràn y Ventosa (Lluís)
Falguera (Antoni de)
Ferrà (Miquel R.)
Gay de Montellà (Rafel)
Gibert (Vicens M.^a de)
Llongueres (Joan)
López Picó (Joseph M.^a)
Maragall (Joan)
Marquina (Rafel)
Martí y Sàbat (Joseph)
Martorell (Geroni)
Maseras (Alfons)

Masó y Valentí (Rafel)
Montoliu (Manuel de)
Nicolau y d'Olwer (Lluís)
Obrador (Matéu)
Oliva (Victor)
Oliver (Miquel S.)
Ors (Eugeni de)
Pijoan (Joseph)
Prat de la Riba (Enrich)
Prat Gaballí (Pere)
Pugès (Manúel)
Puig y Cadafalch (Joseph)
Ras (Aureli)
Reventós (Manuel)
Riber (Mossèn Llorens)
Rosselló (Joan)
Rubió y Bellver (Joan)
Rubió y Lluch (Antoni)
Salvà (Maria Antònia)
Serra y Pagès (Rossend)
Sitjà y Pineda (Francesch)
Tallada (Joseph M.^a)
Taltabull (Cristòfol)
Vinyas (Ramón)
Viura (Xavier)
Zanné (Geroni)

La Revista surt el dia 15 de cada mes; consta com a mínim per cada número de 52 planes; conté il·lustracions en bells gravats, tirats en plechs de paper especial. Publica traduccions d'obres literàries notables.

En preparació: traduccions d'obres de Rudyard Kipling, Villiers de l'Isle Adam, Max Beerbohm, Barbey d'Aurevilly, Max Twain, Oscar Wilde, etc.

De les obres de que s'envien dos exemplars se'n dona compte en el lloch corresponent de la Revista.

Preu de subscripció: Espanya, 20 ptes. l'any o 10 el semestre. Estranger, 20 francs l'any. Número solt, 2 ptes.

Administració: Casa Domènech. Concell de Cent, 321, Barcelona

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

